

Osmanlıca®

Eğitim ve Kültür Dergisi

osmanlicadergi.com
@osmanlicadergi

ARALIK 2017

Rebîu'l-evvel - Rebîu'l-âhîr 1439

YIL 05 SAYI 52

7t 5€

Sultan Abdülhamid
Döneminde Eğitimin
Durumu

Venezuela'dan Osmanlı
Büyükelçisine Nisan

Osmanlıda
Şehir

کوکری بیلدین کوکله چیتقماز

Kökleri Bilmeyen Göklere Çıkamaz

ISSN: 2147-5334



9 786050 019070

HARFLERİ TANIYALIM

ذ	د	خ	ح	چ	ج	ث	ت	پ	ب	ا	Matbu hatlı harfler
ذ	د	خ	ح	چ	ج	ث	ت	پ	ب	ا	Rik'a hatlı harfler
Zel	Dal	Hı	Ha	Çe	Cim	Se	Te	Pe	Be	Elif	Okunuşları

غ	ع	ظ	ط	ض	ص	ش	س	ژ	ز	ر	Matbu hatlı harfler
غ	ع	ظ	ط	ض	ص	ش	س	ژ	ز	ر	Rik'a hatlı harfler
Gayin	Ayin	Zı	Tı	Dat	Sad	Şin	Sin	Je	Ze	Ra	Okunuşları

ی	ه	و	ن	م	ل	ن	گ	ك	ق	ف	Matbu hatlı harfler
ی	ه	و	ن	م	ل	ن	گ	ك	ق	ف	Rik'a hatlı harfler
Ye	He	Vav	Nun	Mim	Lam	Nef	Gef	Kef	Kaf	Fe	Okunuşları

Osmanlıcada bulunup da Kur'ân harflerinde olmayan harfler de vardır. Bu harfler şunlardır:

ث	گ	ژ	چ	پ
---	---	---	---	---

Yuvarlak içine alınan "Şin", "Dad", "Kaf" ve "Nun" harflerinin noktaları, el yazısında harfin sonuna kuyruk olarak eklenir.

~	~	~	~
---	---	---	---

Rik'a hattında iki noktalar çizgi (-), üç noktalı harfler ise takke (^) ile gösterilir.

ع	ث	ت	ب
---	---	---	---

Kırmızı renkli harfler Türkçe asıllı kelimelerde kullanılmaz. Mor renkli harfler, Farsçadan, yeşil renkli "Nef" harfi Türkçeden gelmiştir.

Not: Türkçeden gelen "nef" in haricindeki **siyah** renkli harfler Kur'ân alfâbesinden, **pembe** renkliler ise Farsçadan gelmiştir.

Not: Kelime içerisinde harflerin başlarındaki ses kullanılır.

OKUTUCU HARFLER

"a, e" sesleriyle okutur	ه	"a" sesiyle okutur	ا
"ı, i" sesleriyle okutur	ی	"o, ö, u, ü" sesleriyle okutur	و

Not: Okutucu harfler normal harf olarak da kullanılabilir.

Not: Elif harfi üzerinde (ا) **hemze** "e" sesiyle, (آ) **med** "a" sesiyle okutur. Harfin önünde okutucu bir harf yoksa bir önceki sese birleştirilir.

HE OKUTUCUSUNUN "A" SESİYLE OKUTUĞU YERLER

"He" okutucusu, kelime içindeki kalın harf ve kalın sesli uyumuna göre, isimlerde, mastarlarda ve eklerde "a" sesiyle okutduğu yerler vardır. Fiillerdeki "a" sesi ikinci şahsın emir ve nehiy kipinde kullanıldığından "he" okutucusuyla değil, "elif" okutucusuyla yazılır. Dolayısıyla bir kelimenin mastar mı, emir mi olduğu daha ilk bakışta anlaşılabilir.

İSİM	باغله BAĞLA (İLE)	یاپمه YAPMA (MASDAR)
FiİL	باغلا BAĞLA	یاپما YAPMA (NEHİY)

KALIN VE İNCE KARŞILIĞI OLAN HARFLER

Osmanlıcada okutucu harflerden (و) okutucusunun "o-ö-u-ü" olmak üzere dört sesi karşıladığını görürsünüz. Bu ilk bakışta -normal olarak- bir zorluk gibi gözükmemektedir. Fakat bazı hususları bilmek kaydıyla zorluk gibi gözükken bu durum ortadan kalkmaktadır. Bu konu için aşağıdaki hususlara dikkat ediniz.

Osmanlıcada kullanılan Türkçe kelimelerde aynı sesi ifade etmekle birlikte birisi kalın, diğeri ince sesleri ifade eden toplamda on iki adet harf vardır. Bu harfler şunlardır:

	K sesi için	T sesi için	D sesi için	S sesi için	Ğ sesi için	H sesi için
KALIN	ق	ط	ط	ص	غ	خ
İNCE	ك	ت	د	س	گ	ه

Yukarıda verdiğimiz bilginin bize faydası nedir?

Bu on iki harften her hangi birisi bir kelimeye geldiğinde, mesela "vav" harfi için söylersek, okutucu harf olarak karşıladığı dört sesteki ikisini hemen elemiş oluyoruz. Yani kelimenin içerisinde bu on iki harfin kalın olanlarından bir harf gelmişse, (ö ve ü) sesleri; ince harflerinden birisi gelmişse (o ve u) sesleriyle okumayacağımızı hemen anlayabiliriz. Dolayısıyla diğer iki sesteki birisiyle okuyabiliriz.

KALIN O ve U	طوق TOK	خوش HOŞ
İNCE Ö ve Ü	تور TÜR	اوگون ÖĞÜN

SIYAK-SIBAK MESELESİ

Peki, kalınlık ve inceliğine göre iki sesi eledeğimize halde geriye kalan seslerden ikisiyle de okunabilecek bir durum olursa ne olacak?

Mesela: **Yüz** lira. Bugün **yüz**meye gideceğim. **Yüzüm** yanmış. Aynı durum, Osmanlıcadaki bazı kelimeler için de geçerlidir. Mesela bazı kelimelerin yazılışları aynıdır, fakat farklı okunurlar.

كوج	كول	صوص	قويو
Göç	Göl	Sos	Koyu
Güç	Gül -Mek	Sus	Kuyu

كول صوغوق	بوايش چوق كوج
Göl soğuk	Bu iş çok güç
گولمك كوزل	گوج وار اوزاغه
Gölmek güzel	Göç var uzağa

Aşağıdaki tabloya bakıldığında ise, durum biraz daha farklı ve karmaşık gözükabilir. Burada da yine kelimenin cümle içindeki kullanımına bakılır ve ona göre okunur.

بول	بول	بول	بول
Bül-ten	Bul	Böl	Bol

اکمگی بول ده وير
Ekmeği böl de ver
قيرميزی بولتنله آرانپور
Kırmızı bültenle aranıyor
بول کيچه لوقانطه سی
Bol keçe lokantası
آرایان بولور
Arayan bulur

SÜEDA
Basım Yayın San. ve Tic. A.Ş.
Adına İmtiyaz Sahibi
ve Genel Yayın Yönetmeni
METİN UÇAR

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
A. MUHYİDDİN UZUN

Danışma Kurulu
AHMED SEMİZ
PROF. DR. ÖMER İŞBİLİR
YRD. DOÇ. DR. YUSUF BİLEN
DOÇ. DR. TURGUT KOÇOĞLU
YRD. DOÇ. DR. HÜSREV AKIN

Yayın Koordinatörü
İBRAHİM MAHİR ÇAKMAK

Hukuk Müşaviri
Av. HAKKI AYĞÜN

Tashih
AHMET BEYPAZAR
İBRAHİM KARABOĞA

Grafik Tasarım
ERDEM KÖYMEN

Sosyal Medya
OSMAN GAZALİ ÇAKMAK
ERDOĞAN AKMAN

Teknik Destek
ADEM KILIÇ

Abone ve Dağıtım Servisi
Tel: 0.212 671 51 80
Gsm: 0.530 148 63 83
info@sueda.com.tr

Abonelik Şartları
Tek dergi ücreti: 7₺
Abonelik ücreti: 70₺
Kargo ile abonelik ücreti: 90₺
Yurtdışı abonelik ücreti: 140₺

Hesap bilgileri
Alıcı: Süeda Basım Yayın Sanayi ve
Ticaret A.Ş.

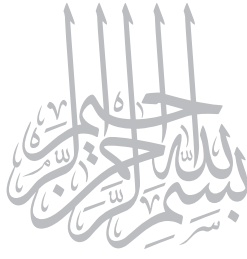
PTT Hesap No: 6391849

Kuveyt Türk IBAN:
TR82 0020 5000 0068 3301 0000 01

AlbarakaTürk IBAN:
TR53 0020 3000 0211 3660 0000 01

Hesap bilgileri
Alıcı: Süeda Basım Yayın Sanayi ve
Ticaret A.Ş.

Baskı Yeri
Hayrât Neşriyat Matbaa Tesisleri/Isparta
0.246 259 43 33



FIHRİST

BAŞ MUHARRİR 03
Düşüğümüz Yerden Kalkacağız

OKUMA METİNLERİ 04
Lisan ve İnsan * Birlik Nimeti * Osmanlıda Şehir * Şehir Nedir,
Ne Değildir... * Mana Lafza Feda Edilmemeli

DEYİMLERİMİZ VE HİKÂYELERİ 19
Bu Boru Değil?

BİLİYOR MUYDUNUZ? 20
Kelimelerin Kökenlerine Yolculuk * Venezuela'dan Osmanlı Büyükelçisine
Nişan * Libertador Nişanının Kabulüne Dair İzin Talebi

BELGE OKUMALARI 24
Sultan Abdülhamid Döneminde Eğitimin Durumu * Mekteplerde Düzen
Ve Muvaffakiyetin Arttığına Dair Belge * Mekteplerde Düzen ve
Muvaffakiyetin Arttığına Dair Belge Sureti

HÜSN-İ HAT ÇALIŞMALARI 30
“Şın” Harfi

OSMANLICA YAZABİLİYORUM 31
Yazı Alıştırmaları: “Dergi Nedir?”

KİTÂBE OKUMALARI 32
Fâtıma Hanımın Mezar Taşı * Muhammed Fuad Bey'in Mezar Taşı

OSMANLIDAN YEMEK TARİFLERİ 34
Tarhana * Patlıcan Pilavı

TARİHTEN NOTLAR 36
Takiyüddin * Şerafeddin Sabuncuoğlu * İbrahim Müteferrika * Ahmet Cevdet
Paşa * Bergamalı Kadri

OSMANLICA ÖDÜLLÜ BULMACA 40

Osmanlıca
Eğitim ve Kültür Dergisi

کولتورک ایلک باصمانی
آنادیلنی
ای قونوشیق
و ای یازما

"Kültürün ilk basamağı, anadilini iyi
konuşmak ve iyi yazmaktır."

-Peyami Safa-

BAŞ MUHARRİR

METİN UÇAR editor@osmanlicadergi.com @msserdengecti

تاریخچه

دوشنباتمیز یرده قالقاجیز

هرکونه براز داها کری به کیدیوروز.

هرکونه براز داها اسیوروز.

هرکونه براز داها کریلیوروز!

بونلری کوتو اشلامده سوبله مدم. دنیای طایفه ایچمه اولمه باقدیغیز قدر. کندیمیزی طایفه ایچمه کری به باقمیز لرومنده بملله سوبله دم. طوتوندیغیز دالی بیر قومه، ساده به کندیمیزه فنالیه باقمیز دغل، بئومه بر مدینه اهانت ایتک دیکدر. هونله بزر، کیمله کله بگل باغی قوراهمه شیدیز.

نه دیوردی پیامی صفا: "بر ملتی یوه ایتک ایتره کز عکری استیلا به لزوم یوقدر. اولما تاریخی اونودیرمه، دینی بوزومه، دیننده صوغوم و طولاییله معنوی دگرلرینی، اهلاقی صوبیزلاشیرمه کافیدر."

بزه دوشن بو معناده طوردیغیز بری ای بیلیمک و ایجانه کوره حرکت ایتکدر.

بوندنه بملله هر آی فرقای قونو و هالیسه لرله قارشیزده اوله به هالیسیوروز. کریله کیدیوروز. کیمیزی طایفه به، اشلامه به غیرت ایدیوروز. البته بو ایله آناهتاری اولامه عثمانی تر کهنه اؤگرینمسی قونوسنده هر سوبه ده مخاطمه کوره منلری سز لرله بولوشدیر یوروز.

جئی کین مندره، بزه عائد کولتورل قودلری بوله به، اورته به قومی به غیرت ایدیوروز. مدینه شیفره لری طایفه کلمه لری فرقه لره اولوشدیراهمه شقلده کورمک و کورتمک ایچمه محقق ایلکلی مندرک آتیه یازیوروز.

هونله بزه مدینه قورسمه بر ملتنک اولادلری بزه بونکوه قالدیغیز یرده دوام ایده بیلیمه کوبنه صاحبه بوده بزم کولتورل قودلری بزمده صاقلیدر. کوجمیزی تاریخمیزده و مدینه دگرلری بزمده آلا بیز آشکدر. بونی قولایلاشیرمه ایچمه جابه صرف ایدیوروز.

بو عملیه و فعالیت ایچرینده بیه سنه یی کیده یراقدر. سنه نلک صول درکسی ده سز لرله بولوشدی. اولمیزده نصیبه نیجه ییلر و کوزل هالیسه لر بزر بقالیوروز.

دوشمه اولاییلر بلکه فقط دوشنباتمیز یرده قالقه سنی ده بیلیر اللهک اذینله.

وینه بیلیر که، کی باندیغی یرده آرانی.

و بیلیر که، بزه اله هوه ضرر ویره حرف لری بزمه و لاسمزه باغی اولاروه هر شیغزی غائب ایندی بزمده.

و اینانیوروز که، بورای ایا ایده بیلیرسه ک، کله بجای انشا ایده بیلیر.

Düşüğümüz Yerden Kalkacağız

Her gün biraz daha geriye gidiyoruz.

Her gün biraz daha eskiyoruz.

Her gün biraz daha geriliyoruz!

Bunları kötü anlamda söylemedim. Dünyayı tanımak için önümüze baktığımız kadar, kendimizi tanımak için geriye bakmamız lüzumundan bahisle söyledim. Tutunduğumuz dalı bırakmak, sadece kendimize fenalık yapmak değil, bütün bir medeniyete ihanet etmek demektir. Çünkü bizler, geçmişle geleceğin bağıni kuracak şimdileriz.

Ne diyordu Peyami Safa: "Bir milleti yok etmek isterseniz askerî istilâya lüzum yoktur. Ona tarihini unutturmak, dilini bozmak, dininden soğutmak ve dolayısıyla manevî değerlerini, ahlâkını soy-suzlaştırmak kâfidir."

Bize düşen bu manada durduğumuz yeri iyi bilmek ve icabına göre hareket etmektir.

Bundan bahisle her ay farklı konu ve çalışmalarla karşınızda olmaya çalışıyoruz. Gerilere gidiyoruz. Geçmişimizi tanımayla, anlamaya gayret ediyoruz. Elbette bu işin anahtarı olan Osmanlı Türkçesinin öğrenilmesi konusunda her seviyeden muhatabımıza göre metinleri sizlerle buluşturuyoruz.

Bahsi geçen metinlerde, bize ait kültürel kodları bulmaya, ortaya koymaya gayret ediyoruz. Medeniyet şifrelerimizi taşıyan kelimelerimizi farkındalık oluşturacak şekilde görmek ve göstermek için muhakkak ilgili metinlerin altına yazıyoruz.

Çünkü biz medeniyet kurmuş bir milletin evlatlarıyız ve bugün kaldığımız yerden devam edebilme gücüne sahibiz. Bu da bizim kültürel kodlarımızda saklıdır. Gücümüzü tarihimizden ve medeniyet değerlerimizden alacağımız aşıkardır. Bunu kolaylaştırmak için çaba sarf ediyoruz.

Bu ameliye ve faaliyet içerisinde beş seneyi geride bıraktık. Senenin son dergisi de sizlerle buluştu. Önümüzde nasipse nice yıllar ve güzel çalışmalar bizleri bekliyor.

Düşmüş olabiliriz belki fakat düşüğümüz yerden kalkmasını da biliriz Allah'ın izniyle.

Ve yine biliriz ki, gemi battığı yerde aranır.

Ve biliriz ki, bize en çok zarar veren harflerimiz ve lisanımıza bağlı olarak her şeyimizi kaybettiğimizdir.

Ve inanıyoruz ki, burayı ihya edebilirsek, geleceği inşa edebiliriz.

مستین اویچا



أونگجه حرفلریمزدن، آردندن لسانمزدن محروم اولدق. یکی، ایش بونگله قالدیمی؟ البته خیر! لسان و بوگئا عائد کلمه و قاوراملر غائب اولورسه اورتهده هیچ بر شی قالماز، قالاماز. سوز انسانگ آینه سی اولدیغی کبی، طولوملری ده ملت حالنه کتیرن اگ اونملی عنصردر. بز یاگستیان، بز یایان شیگ آدیر لسان.

حیات دوام ایدیور و بز یینه یازوب سویلویورز؛ فقط آراهه بیوک بر فرقله. اوده یوز ییللردر تاریخه شاهدلک ایدن، بتون حساسیتلریمزی، دویغو و دوشونجه لریمزی یاگستیان کلمه لرگ یرینه، بسیط، بیاغی و صیغ کلمه لرله.

کلمه لر دگیشنجه لطافت، حرمت، محبت و بونگ کبی نیجه حساسیت و اینجه لکلری ده برابرنده غائب ایتدک اصلنده. ادبه عائد نه چوق فرقنده لقلری ضایع ایتدک. بوکون ایلتیشیم دینیلن مخاطبلقده نه قدر غباوت اورتدک، سوز قضا لریله نیجه کوگلرلی محزون ایله دک.

نه یسه، شویله بر طارامه یایوب اسکیدن قوللانیدیغمز بعض خطابلره کوز آتالم دیلر سه گز.

بزم کولتوریمزده یک چوق خطاب عین زمانده دعا معناسنی ده خاوی ایدی. اصلنده بز قارشومزده کنه هر دائم دعا ایدر حالده

Önce harflerimizden, ardından lisanımızdan mahrum olduk. Peki, iş bununla kaldı mı? Elbette hayır! Lisan ve buna ait kelime ve kavramlar kaybolursa ortada hiçbir şey kalmaz, kalamaz. Söz insanın aynası olduğu gibi, toplumları da millet haline getiren en önemli unsurdur. Bizi yansıtan, bizi biz yapan şeyin adıdır lisan.

Hayat devam ediyor ve biz yine yazıp söylüyoruz; fakat arada büyük bir farkla. O da yüzyıllardır tarihe şahitlik eden, bütün hassasiyetlerimizi, duygu ve düşüncelerimizi kelimelerin yerine, basit, bayağı ve sık kelimelerle.

Kelimeler değişince letafet, hürmet, muhabbet ve bunun gibi nice hassasiyet ve incelikleri de beraberinde kaybettik aslında. Edebe ait ne çok farkındalıkları zayı ettik. Bugün iletişim denilen muhataplıkta ne kadar gaba vet ürettik, söz kazalarıyla nice gönülleri mahzun eyledik.

Neyse, şöyle bir tarama yapıp eskiden kullandığımız bazı hitaplara göz atalım derseniz.



بولونويوردق. ييمه ايچمه فعاليتنڭ آرندىن ”شفا اولسون!“ دىردك
مثلا. نعمتى وار ايدنڭ شافى اسمنه حواله ايدردك، خالقڭ وار
ايتديگى عبدنى، قولنى.

”صحّتر اولسون“ دىنيردى مثلا حمامده تميزلنمش مخاطبه. صاغلاق
و عافيتنه دعا ايديلمىش اولوردى.

”اللّٰه امانت اوليڭز!“ دىنيليردى، كرىده بيراقيلانه. ”كنديڭه ابي
باق!“ دىنيلمزدى مثلا. هر شىئى امانت اولان انسانڭ كندى كندينه
بيراقيلمه سندن داها ظالم بر افاده اولامازدى هر حالده. هر شىئيله
وار ايدنڭ وارلغنه باغلى اولان انسان نه جرئته كندى كندينه حواله
ايديله بيليردى؟

”الله سلامت وىرسين!“ دىنيليردى، يوله روان اولانه. يعنى اصلنده
سلامت كلمه سىڭ معناسنده مندمج افاده لرله ”قصور و نقصانلقدن
اوزاق اولان اللّٰهڭ محافظه سى آلتنده عيب و خسته لقلردن سالم و
برى اول، خوف و اندیشه دن برى اول، امنيت و كوگن ايچنده قال“
دىنيلمىش اولوردى.

بر طويللغنه ويا بر يره كلينديگنده ويا آيريلديغنده ”سلام عليكم“
دىنيليردى. چونكه پيغمبر افنديمز، ”جانم قدرت الله اولان اللّٰه
يمين ايدرمكه سزلىر ايمان ايتمه دكجه جئته كيره مرسڭز. بربريڭزى
سومدكجه ده ايمان ايتمش اولمازسڭز. ياپديڭز تقديرده بربريڭزى
سوه جڭز بر شى سويله يه يممى؟ آراڭزده سلامى ياييڭز!“
بو يورمىشدى.

نتيجه ده جئتى آدرس كوستره جك و بورايه اولاشد يراجق سوز و
كلام نره ده، ذاتا كونشله ياريلدايان كونى بيان ايدن ”كون آيدىن“
نره ده!

”اى“ ايله باشلايان ”اى ايشلر، اى چالشمه لر“... كلمه سى
يرينه ”خيرلى“ كلمه سى قوللانيليردى. ”خيرلى ايشلر، خيرلى
كونلر، خيرلى آقشاملر، صباح شريفلىڭز خير اولسون“ دىنيليردى.
چونكه خير، هر طور ومده و شرطده هر كسڭ قاتنده اى و مقبول
اولان حال و ايش ديمكىدى. شرطلرينه، ايستك و منفعتلرينه كوره
بر كيمسه يه اويغون كلن ايش ويا طوروم اونڭ حَقّنده واقع اولسون
ايتتىردى. هم خير، شرڭ ضدى اولمق حسبى ايله، هر تورلى شر
و شريرلردن محافظه سىنه دعا ايديلمىش اولونوردى.

Bizim kültürümüzde pek çok hi-
tap aynı zamanda dua manasını
da havi idi. Aslında biz karşımız-
dakine her daim dua eder halde
bulunuyorduk. Yeme içme faa-
liyetinin ardından ”Şifa olsun!“
derdik mesela. Nimeti var eden-
nin Şafi ismine havale ederdik,
Halık’ın var ettiği abdini, kulu-
nu.

”Sıhhatler olsun“ denirdi mesela
hamamda temizlenmiş muhata-
ba. Sağlık ve afiyetine dua edil-
miş olurdu.

”Allah’a emanet olunuz!“ denilir-
di, geride bırakılana. ”Kendine
iyi bak!“ denilmezdi mesela. Her
şeyi emanet olan insanın kendi
kendine bırakılmasından daha
zalim bir ifade olamazdı. Her şe-
yiyle Var edenin varlığına bağlı
olan insan ne cüretle kendi ken-
dine havale edilebilirdi?

”Allah selamet versin!“ denilirdi,
yola revan olana. Yani aslında
selamet kelimesinin manasında
mündemiç ifadelerle ”Kusur ve
noksanlıktan uzak olan Allah’ın
muhafazası altında ayıp ve has-
talıklardan salim ve beri ol, havf
ve endişeden beri ol, emniyet ve



او خلقنه قارشى غایت نزاکت، حرمت و محبت حاکمدى. بو دیله یاگسیور، دیلدن دله یعنی کوڭله محبت و حرمت آقیتیوردی. بگلر زوجهلرینه خانم افندی دیرلردی. خانملر ایسه اشلرینه افندی تعبیر ایدرلردی. آراده کی حرمت و محبتی لسانده کی اینجه لك و لطافتله محافظه ایدرلردی. البته بویله لطیف عائله دن یتیشن چوجقلر ده ادب و آدابه رعایت ایدرلردی.

بونڭ کبی نیجه کوزللکله هپ لسانڭ یاگسیمه سی اولارق تظاهر ایدیوردی. زیرا بزم کلمه لریمز و قاوراملریمز محتشم تاریخ و مدنیتزدن سوزوله رک، او معنالی کونمز طاشییارق کلمشلدرد. او مدنیتی انشا ایدن کلمه لر، البته بوکونی ده یارینی انشا ایده بیلیر. اگر بز لسانمزی، کلمه لریمزی فرق ایده بیلیرسه ک.

ییانجی دیل اوگرنمکده زورلانمزمڭ ده تمل سببی لسانمزه قوللانديغمز کلمه لری غائب ایتمکدن قاینلاقانمقده در.

”علنی، بارز، آشکار، عیان، بدیهی، واضح، صریح، مستهجن، منحل، عریان، مفتوح“ کلمه لرینڭ هپسنی ”آچیق“ کلمه سی ایله قارشیلار اولدق. ”مناقشه، مناظره، مذاکره، مباحاسه، مصادمه، مبارزه“ کلمه لرینڭ هپسنی ده ”طارتیشمه“ کلمه سی ایله قارشیلیورز بوکون. حالبوکه هر بر کلمه فرقلی معنالی افاده ایتمکده در. بوراده قیصیرلاشان و صیغلاشان کلمه و معنا بریکیممز، البته ییانجی دیلدن کلن و آرالرنده نوانس بولونان فرقلی کلمه لری قارشولامقده یترسز قالیور. ایسترسه گز ردخاوسڭ عثمانلی ترکیجه سی-انکلزجه لغاتنه کوز کزدیرڭ. داها نت کوره بیلیرسڭز.

güven içinde kal” denilmiş olurdu.

Bir topluluğa veya bir yere gelindiğinde veya ayrıldığında “Selamünaleyküm” denilirdi. Çünkü Peygamber Efendimiz, “Canım kudret elinde olan Allah’a yemin ederim ki sizler iman etmedikçe cennete giremezsiniz. Birbirinizi sevmedikçe de iman etmiş olmazsınız. Yaptığınız takdirde birbirinizi seveceğiniz bir şey söyleyeyim mi? Aranızda selamı yayınız!” buyurmuştu.

Neticede cenneti adres gösterecek ve buraya ulaştıracak söz ve kelam nerede, zaten güneşle parıldayan günü beyan eden “günaydın” nerede!

“İyi” ile başlayan “İyi işler, iyi çalışmalar...” kelimesi yerine “Hayırlı” kelimesi kullanılırdı. “Hayırlı işler, hayırlı günler, hayırlı akşamlar, sabah-ı şerifleriniz hayr olsun” denilirdi. Çünkü hayr, Her durumda ve şartta herkesin katında iyi ve makbul olan hal ve iş demektir. Şartlarına, istek ve menfaatlerine göre bir kimseye uygun gelen iş veya durum onun hakkında vaki olsun istenirdi. Hem hayr, şerrin zıddı olmak hasebi ile, her türlü şer ve şerirlerden muhafazasına dua edilmiş olunurdu.

Ev halkına karşı gayet nezaket, hürmet ve muhabbet hâkimdi. Bu dile yansıyor, dilden dile yani gönle muhabbet ve hürmet akıtiyordu. Beyler zevcelerine Hanımefendi derlerdi. Hanımlar ise eşlerine Efendi tabir ederlerdi. Aradaki hürmet ve muhabbeti lisandaki incelik ve letafetle muhafaza derlerdi. Elbette böyle latif aileden yetişen çocuklar da edeb ve adaba riayet ederlerdi.

Bunun gibi nice güzellikler hep lisanın yansıması olarak tezahür ediyordu. Zira bizim kelimelerimiz ve kavramlarımız muhteşem tarih ve medeniyetimizden süzülerek, o manaları günümüze taşıyarak gelmişlerdir. O medeniyeti inşa eden kelimeler, elbette bugün de yarını inşa edebilir. Eğer



biz lisanımızı, kelimelerimizi fark edebilirsek.

Yabancı dil öğrenmekte zorlanmamızın da temel sebebi lisanımızda kullandığımız kelimeleri kaybetmekten kaynaklanmaktadır.

“Alenî, bariz, aşikâr, ayan, bedihi, vazih, sarîh, müstehcen, münhal, üryan, meftuh” kelimelerinin hepsini “açık” kelimesi ile karşılar olduk. “Münakaşa, münazara, müzakere, mübahase, müsa-deme, mübareze” kelimelerinin hepsini de “tartışma” kelimesi karşılıyor bugün. Hâlbuki her bir kelime farklı manalardan ifade etmektedir. Burada kısırlaşan ve sığlaşan kelime ve mana birikimimiz, elbette yabancı dilden gelen ve aralarında nüans bulunan farklı kelimeleri karşılamakta yetersiz kalıyor. İsterseniz Redhouse’n Osmanlı Türkçesi-İngilizce lügatine göz gezdirin. Daha net görebilirsiniz.

İstiklal Marşımızı okuyup içinde geçen kelimeleri anlayamazsak, nasıl milli hassasiyetler ve duygularla mücehhez hale gelebiliriz?

Tarihi ve dini metinlerle muhatap olup kelimelerin oralarda kazandığı manaları fark edemezsek, geçmişimizle nasıl bağ kurabiliriz?

“İnsanı yaşat ki devlet yaşasın” demiş ceddimiz. Devleti ayakta tutan insandır. Ya insan! İnsan kelimelerle vardır. Kavramlarla vardır. Dikkat edelim de kelime ve kavramlarımızı başkaları şekillendirip doldurmasın. Telafisi zor olur. Tecrübeyle sabittir.

istiklal marşımı okuyub ayçinde kelmeleri ağlayamazsaq, navel mli hassasiyetler ve duyğularla meğer hale klebiliriz? tarihi ve dini metinlerle muhatap olup kelimelerin oralarda kazandığı manaları fark edemezsek, geçmişimizle nasıl bağ kurabiliriz? “İnsanı yaşat ki devlet yaşasın” demiş ceddimiz. Devleti ayakta tutan insandır. Ya insan! İnsan kelimelerle vardır. Kavramlarla vardır. Dikkat edelim de kelime ve kavramlarımızı başkaları şekillendirip doldurmasın. Telafisi zor olur. Tecrübeyle sabittir.

بِرْلِ الْغَمْتِ

BİRLİK NİMETİ



”اللّٰهُ وِ رَسُوْلُهُ اطَاعَتِ اِيْدِكْ ؛ بَرَبْرِیْگَزْلَه چَكِیْشْمَهْ یَكْ ؛ صَوْگَرَه اِيْچْگَزَه قَوْرَقُو دُوْشَر دَه (سَزَه هِیْت وِیْرِن) رُوْزْگَارِیْگَز (قَوْتْگَز) كِیْدِرْ ؛ اَوْ حَالِدَه صَبْرِ اِيْدِكْ! شَبَهَه سَزَكَه اَللّٰهُ، صَبْرِ اِيْدِنْلَرَه بَرَابَرْدِر.“
(انفال، ۴۶)

فرید الدّین عطار حضرتلری ”رحمت الله علیه“ آڭلاتیر:

وقتیله، بر درگاهده خدمت ایدن طلبه لردن بری، بر کون خواجه سنه دیدیکه: ”افندم، ذات عالیگزه المدن کلدیگی قدر خدمت ایتمگه، توجّه و محبتلیگزی قازانمغه غیرت ایدیورم. فقط درگاهده کی بعض قرداشلریم فرقلی قاراقترلرده. اونلرڭ طاورانیس و سوزلری بنی چوق راحتسز ایدیور. بو شکلده بر چوق قرداشمز ده بعضیلردن راحتسز اولویور. بو سببله درگاهدن آیریلیمه یی دوشونویورز. مساعده بویورورسه گز، طیشاریدن خدمته دوام ایتمک ایسته یورز.“ بونڭ

”Allah’a ve Resulüne itaat edin; birbirinizle çekişmeyin; sonra içinize korku düşer de (size heybet veren) rûzgârınız (kuvvetiniz) gider; o hâlde sabredin! Şübhesiz ki Allah, sabredenlerle beraberdir.”
(Enfal Suresi, 46)

Feridüddin Attar Hazretleri ”rahmetullahi aleyh” anlatır:

Vaktiyle, bir dergâhta hizmet eden talebelere biri, bir gün hocasına dedi ki: ”Efendim, zat-ı âlinize elimden geldiği kadar hizmet etmeğe, teveccüh ve muhabbetlerinizi kazanmağa gayret ediyorum. Fakat dergâhtaki bazı kardeşlerimiz farklı karakterlerde. Onların davranış ve sözleri beni çok rahatsız ediyor. Bu şekilde birçok kardeşimiz de bazılarının rahatsız oluyor. Bu sebeple dergâhtan ayrılmayı düşünüyoruz. Müsaade buyurursanız, dışarıdan hizmete devam etmek istiyoruz.”

اوزرينه خواجه سى بويوردىكه: ”اولادم، بنى ابى ديڭله! صوغوق بر قيش صباحى ايدى. هر طرف بوز كسيوردى. حيوانلر صوغوقدن تلف اولماق ايچون بربرلرينه صاريلييورلدى. بر كيرپى سوروسى ده، طوڭمامق ايچون بربرلرينه صاريلدى. آز صوڭره، اوqlرى بربرلرينه باتنجه آيريلدىلر. اوشوينجه، بربرلرينه تكرر ياقلاشدىلر. اوqlر راحتسز ايدنجه يينه اوزاقلاشدىلر. صوغوقدن طوڭمقله، باتان اوqlرڭ آجيسى آراسنده كيدوب كلدىلر. نهايت آرقداشنڭ اوqlرينڭ آجيسنه تحمّل ايدەبيله جكلرينى آڭلاينجه بربرلرينه صيم صيقى صاريلدىلر و بويلهجه طوڭمقدن قورتولدىلر. يوقسه هيسى ده طوڭقارق ئوله جكلردى. ايشته اولادم، سز لر ده بو درگاهده بربريڭزڭ اوqlرينه تحمّل ايدرسه ڭز آجى چكرسڭز، بو آجيلر نفسڭزى تربيه ايتمه ڭزه فائدهلى اولور. فقط بز بعض آرقداشلىرىمڭ اوqlرينه تحمّل ايدەمەيز، بوراى ترك ايدرز ديرسه ڭز، طيشاريده طوڭار، هلاك اولورسڭز. قارايڭزى بوكا كوره ويرڭ.“

م

اوت، اوچ الف اتحاد ايتمزسه (هر بر الف تك باشنه حركت ايدرسه)، اوچ قيمتى وار. اگر اتحاد ايتسه (هر بر الف يان يانه كلسه)، يوز اون بر قيمت آير. درت كره درت آيرى آيرى اولسه، اون آلتى قيمتى وار. اگر قرداشلق سريله، عين مقصده يوڭلمكله و عين وظيفه يله توافق ايدوب بر چيزكى اوستنده اوموز اوموزه ويرسەر، او وقت درت بيڭ درت يوز قرق درت قوتنى آير.

بزلر مؤمن اولارق بر بدنەكى اعضالر حكمنده يز. ناصل وجودڭ اعضالرى بربريله اويوم ايچنده چاليشيورسه بز مؤمنلر ده بو اويومى صاغلاملى يز. كوچك، شخسمزه باقان منفعتلر ايچون عمومزڭ منفعتنى تهلكه يه آتاملى يز. ولو نفسڭ ”منفعتمه طوقوندى“ ديسه بيله اونوتماكه عمومڭ دوزنى سنڭ اڭ بيوك منفعتڭدر.

Bunu üzerine hocası buyurdu ki: “Evladım, beni iyi dinle! Soğuk bir kış sabahı idi. Her taraf buz kesiyordu. Hayvanlar soğuktan telef olmamak için birbirlerine sarılıyordular. Bir kirpi sürüsü de, donmamak için birbirine sarıldı. Az sonra, okları birbirlerine batınca ayrıldılar. Üşüyünce, birbirlerine tekrar yaklaştılar. Oklar rahatsız edince yine uzaklaştılar. Soğuktan donmakla, batan okların acısı arasında gidip geldiler. Nihayet arkadaşının oklarının acısına tahammül edeceklerini anlayınca birbirlerine sımsıkı sarıldılar ve böylece donmaktan kurtuldular. Yoksa hepsi de donarak öleceklerdi. İşte evladım, sizler de bu dergâhta birbirinizin oklarına tahammül ederseniz acı çekersiniz, bu acılar nefsinizi terbiye etmenize faydalı olur. Fakat biz bazı arkadaşlarımızın oklarına tahammül edemeyiz, burayı terk ederiz dersiniz, dışarıda donar, helak olursunuz. Kararınızı buna göre verin.”

*

“Evet, üç elif ittihâd etmezse (her bir elif tek başına hareket ederse), üç kıymeti var. Eğer ittihâd etse (her bir elif yan yana gelse), yüz on bir kıymet alır. Dört kerre dört dört ayrı ayrı olsa, on altı kıymeti var. Eğer kardeşlik sırrıyla, aynı maksada yönelmekle ve aynı olan vazifeyle tevafuk edip bir çizgi üstünde omuz omuza verseler, o vakit dört bin dört yüz kırk dört kuvvetini alır.”

Bizler mümin olarak bir bedendeki azalar hükmündeyiz. Nasıl vücudun azaları birbiriyle uyum içinde çalışıyorsa biz müminler de bu uyumu sağlamalıyız. Küçük, şahsımıza bakan menfaatler için umumumuzun menfaatini tehlikeye atmamalıyız. Veleve nefsin, “menfaatime dokundu” dese bile unutma ki umurun düzeni senin en büyük menfaatindir.

عُثْمَانِيَّةُ الشَّهْرِ

OSMANLIDA ŞEHİR*



عصر سعادتده پیغمبر افندیمنڭ (ع ص م) اویغولامه لریله حیاته کچیریلمش اولان اسلام شهر مدینتی، عثمانلیلر دورنده اڭ پارلاق زمانلرینی یاشامشدر. تملنده جناب حقڭ رضاسنه اولاشمه قایغیسی اولان بو مدینت آڭلاشی، عصرلرجه باشده استانبول اولق اوزره عثمانلی جغرافیه سنی باشدن صوڭه شکللندیرمشدر. اما البته که بو مدینتڭ اڭ بارز اؤرنکلری استانبولده وجود بولمشدر. و هر حالده تاریخی یاریم آطه بو مدینت آڭلاشینڭ ذروه نقطه سیدر دییه بیلیرز.

اكتفا و قناعت

اسلام شهر مدینتڭ بتون عثمانلی جغرافیه سنده کی اویغولامه لری کوز اؤڭنه آلیندیغنده بعض تمل اساسلرڭ حیاتڭ هر نقطه سنده اویغولاندیغنی کوروپورز. بونلردن برنجیسی اکتفادر ویا دیگر بر دیشله قناعتدر. چوره سنی و طولایسیله دنیای کندیسنه ویریلمش بر نعمتلر طولیلغی اولارق کورن مدینت آڭلاشیمزده، ارضه اڭ آز مداخله ایله شهرلر قورولمقده و انشا ایدیلمکده یدی. آئنده کی ایله یتنوب احتیاجنڭ فضلہ سنه طمع ایتمه یین بو آڭلاشینڭ نتیجه سی

Asr-ı saadette Peygamber Efen-
dimizin (asm) uygulamalarıyla
hayata geçirilmiş olan İslâm
şehir medeniyeti, Osmanlılar
devrinde en parlak zamanlarını
yaşamıştır. Temelinde Cenâb-ı
Hakk'ın rızasına ulaşma kaygısı
olan bu medeniyet anlayışı, asır-
larca başta İstanbul olmak üze-
re Osmanlı coğrafyasını baştan
sona şekillendirmiştir. Ama el-
bette ki bu medeniyetin en bariz
örnekleri İstanbul'da vücut bul-
muştur. Ve herhalde Tarihî Yarı-
mada bu medeniyet anlayışının
zirve noktasıdır diyebiliriz.

İktifa ve Kanaat

İslâm şehir medeniyetinin bü-
tün Osmanlı coğrafyasındaki uy-
gulamaları göz önüne alındığın-
da bazı temel esasların hayatın
her noktasında uygulandığını
görürüz. Bunlardan birincisi
iktifadır veya diğer bir deyişle
kanaattir. Çevresini ve dolayısıyla
dünyayı kendisine verilmiş bir
nimetler topluluğu olarak gören
medeniyet anlayışımızda, arza



اولارق، استانبولده هم آشیری نفوس یوغونلاشمه لری اولماش هم ده ممکن اولدیغیجه اڭ آز بنا ایله یئینیلمشدر.

آخرقی اوڭجله یین بنالر، یوز ییللرجه آیاقده طوراییله جک شکله صاغلام، صنعتلی و برر معماری خارقه اولارق انشا ایدیلیرکن، کونلک یاشامک مکانی اولان اولر اخشابدن انشا ایدیلمکده ییدی. اخشاب، کچیجیلگی سمبولیزه ایتمکده ییدی. اخشاب اولر، هم نم طومدقلری ایچون صحیدیلر هم ده کرکدیگنده چوق قولای بر شکله یڭی اوطه ویا بولوم اکلوب چیقاریلابیله جک بر یاپیده ییدیلر. عین زمانده انسانه دنیانک کچیجیلگی و دگیشکنلگنی هر دائم خاطرلا تمقده ییدیلر. اخشاب اولر دیرمه ییقیلمامه لرینه قارشین یانغین تهلهکەسی ایله قارشى قارشى یایدیلر. بو طوروم ده هر آن تیقظه اوله حسیاتنی کلشیدیرمش و دنیانک بر امتحان یری اولدیغی فکرینی عقلردن چیقارمامه یی صاغلامشدر.

طوپوغرافیه یه صایغی

عثمانلی، شهرلرینی انشا ایدرکن یوقوشلری، تومسکلری ویا اگیملری تورپوله مه مش، طوپوغرافیه ناصلسه اوڭا اویغون بنا انشا

en az müdahale ile şehirler kurulmakta ve inşa edilmekteydi. Elindeki ile yetinip ihtiyacının fazlasına tama etmeyen bu anlayışın neticesi olarak, İstanbul'da hem aşırı nüfus yoğunlaşmaları olmamış hem de mümkün olduğunca en az bina ile yetinilmiştir.

Ahireti önceleyen binalar, yüzyıllarca ayakta durabilecek şekilde sağlam, sanatlı ve birer mimarî harika olarak inşa edilirken, günlük yaşamın mekânı olan evler ahşaptan inşa edilmekteydi. Ahşap, geçiciliği sembolize etmekteydi. Ahşap evler, hem nem tutmadıkları için sıhhiydiler hem de gerektiğinde çok kolay bir şekilde yeni oda veya bölüm eklenip çıkarılabilecek bir yapıdaydılar. Aynı zamanda insana dünyanın geçiciliğini ve değişkenliğini her daim hatırlatmaktaydılar. Ahşap evler depremde yıkılmamalarına karşın yangın tehlikesi ile karşı karşıyaydılar. Bu durum da her an teyakkuzda olma hissiyatını geliştirmiş ve dünyanın bir imtihan yeri olduğu fikrini akıllardan çıkarmamayı sağlamıştır.

Topografyaya Saygı

Osmanlı, şehirlerini inşa ederken yokuşları, tümsekleri veya eğimleri törpülememiş, topografya nasılsa ona uygun bina inşa etmişlerdir. Veya günümüzde olduğu gibi eğimden istifade edip fazladan kat elde etme yoluna gitmemiştir. Ağaçlarla mimarî şaheserler, birbirlerini tamamlayan unsurlar olarak görülmüşlerdir. Bu tarihî hakikati anlayabilmek için Haydarpaşa'dan veya Harem'den Topkapı Sarayı tarafına bakmak yeterli olacaktır.

Osmanlı İstanbul'unda inşa edilen evler, genel olarak iki katlıydı. Her evin girişi ayrıydı ve bir

ایتمشلردر. ویا کونمزده اولدیغی کبی اگیمن استفاده ایدوب فضله دن قات آلدہ ایتمه یولنه کیتمه مشدر. آعاجلرله معماری شاه اثرلر، بربرلرینی تماملایان عنصرلر اولارق کورولمشلردر. بو تاریخی حقیقتی آڭلایایلمک ایچون حیدر یاشادن ویا حرمندن طوپ قاپی سرایی طرفنه باقمق یترلی اولاجقدر.

عثمانلی استانبولنده انشا ایدیلن اولر، کنل اولارق ایکی قاتلیدی. هر اؤڭ کیریشی آیریدی و بر قاپیدن ساده جه بر عائله کیریوردی. استانبولڭ میدانلری ده کونمزده کوره داها کوچک و انسانی اولچولردهیدی. بر مسجد، چشمه و چینارڭ اطرافنده کلیشن و شکللنن میدانلر، عین زمانده اؤچ درت صوقاغڭ برلشهرک اولوشدیردیغی محله لرڭ مرکزی قونومنده یدیلر.

آیریجه عثمانلی دونمی یاپیلرینی اینجه له دیگمزه آشیری یوکسکلکدن و بیوککلکدن قاجینیلدیغی کورویورز. مثلاً سلیمانیه جامعی داها بیوک و یوکسک اولارق دوز بر آلا نه انشا ایدیله بیله جککن؛ داها کوچک اولچکلرده استانبولڭ اؤچنجی تیه سنه انشا ایدیلمش و استانبولڭ سیلوئتنگ دگیشمز بر اؤگه سی اولمشدر. بوڭا قارشیلق سلیمانیه جامعنگ جوارنده کی اولرڭ پنجره لری و بویوتلری دیگر اولره کوره داها کوچک اولچکده یدی. بو طوروم اوزاقدن باقیلدیغنده سلیمانیه یی داها عظمتلی کوسترمکده یدی. بو سایه ده ارضه، یعنی جناب حقڭ قویمش اولدیغی طوپوغرافیه نظامنه صایغیسزلق یاپیلما دن، کرکن کورونوم صاغلانمش اولویوردی.

خلاصه

تاریخی اثرلرڭ یوزده اوتوزی بوکونلره اولاشابیلرکن، صوقاق یاپیسندن اثر قالمدی. بو سببله اجدادیمزدن بزه میراث قالان المزه کی اثرلرڭ قیمتینی بیلملی و اونلره صاحب چیقملی یز. بو اثرلرڭ بزه آڭلاتمق ایسته دیگی مدنیت ایدہ آلی تکرار یاقه لامق زورنده یز.

kapıdan sâdece bir aile giriyordu. İstanbul'un meydanları da günümüze göre daha küçük ve insanî ölçülerdeydi. Bir mescid, çeşme ve çınarın etrafında gelişen ve şekillenen meydanlar, aynı zamanda üç dört sokağın birleşerek oluşturduğu mahallelerin merkezi konumundaydılar.

Ayrıca Osmanlı dönemi yapılarını incelediğimizde aşırı yükseklikten ve büyüklükten kaçınıldığını görüyoruz. Meselâ Süleymaniye Câmii daha büyük ve yüksek olarak düz bir alana inşa edilebilecekken; daha küçük ölçeklerde İstanbul'un üçüncü tepesine inşa edilmiş ve İstanbul'un silüetinin değişmez bir ögesi olmuştur. Buna karşılık Süleymaniye Camii'nin civarındaki evlerin pencereleri ve boyutları diğer evlere göre daha küçük ölçekteydi. Bu durum uzaktan bakıldığında Süleymaniye'yi daha azametli göstermekteydi. Bu sâyede arza, yani Cenâb-ı Hakk'ın koymuş olduğu topografya nizamına saygısızlık yapılmadan, gereken görünüm sağlanmış oluyordu.

Hulâsa

Tarihî eserlerin yüzde otuzu bugünlere ulaşabilirken, sokak yapısından eser kalmadı. Bu sebeple ecdadımızdan bize miras kalan elimizdeki eserlerin kıymetini bilmeli ve onlara sâhip çıkmalıyız. Bu eserlerin bize anlatmak istediği medeniyet ideali ni tekrar yakalamak zorundayız.

* İrfan Mektebi Dergisi, Mart 2013

شهر نە دەر، نە دەر...

ŞEHİR NEDİR, NE DEĞİLDİR...*

شهر؛ انسان، مکان، طوغه، زمان، وارلقلر، ایشلر و ایلشکیلر دوزلمنده انسان عرفان، کولتور و مدنیتک کیشیدیردیگی، انسان امگی و عقلنک جغرافیه ایشلنمش اثریدر. شهرلر طویلی یاشامک، قوراللرک، قانونلرک، دگرلرک و هییرارشینک اولدیگی اڭ کنیش آڭلامده مال و خدمتلرک اورتیم و تجارتک یاپیلدیگی یڭی فکر، کولتور و یاشاملرک خرمانلانیدیگی کوگنلی و حضورلی بر یاشام آرزوسيله انسانلرک سورکلی بر اوموت، آراییش و جابه ایله اعمار ایتدیگی بیوک یرلشیم آلانلریدر.

چوجق و مکان

شهرک بتون عنصرلرینک انسانه خطاب ایتمهسی، اونى قوجاقلامسى، انسانه کوگن و حضور ویرمسی لازمدر. کله نکسل معماریده بنا انسانى اولچکده اولدیغندن چوجق اوندن چیقیدیگی زمان، چوره ده ویا باغچه سنده آرقداشلى ایله اوینایابیلیور و اوقولنه یورویه رک کیده بیلیوردی. چوجغاک ایلك صوسیاللشمه آشامه سنده اوندن

Şehir; insan, mekân, doğa, zaman, varlıklar, işler ve ilişkiler düzleminde insan irfan, kültür ve medeniyetinin geliştirdiği, insan emeği ve aklının coğrafyaya işlenmiş eseridir. Şehirler toplu yaşamın, kuralların, kanunların, değerlerin ve hiyerarşinin olduğu en geniş anlamda mal ve hizmetlerin üretim ve ticaretinin yapıldığı yeni fikir, kültür ve yaşamların harmanlandığı güvenli ve huzurlu bir yaşam arzusuyla insanların sürekli bir umut, arayış ve caba ile imar ettiği büyük yerleşim alanlarıdır.

Çocuk ve Mekân

Şehrin bütün unsurlarının insana hitap etmesi, onu kucaklaması, insana güven ve huzur vermesi lazımdır. Geleneksel mimaride bina insani ölçekte olduğundan çocuk evinden çıktığı zaman, çevrede veya bahçesinde arkadaşları ile oynayabiliyor ve okuluna yürüyerek gidebili-

اوقولنه يورويهرك كیده بيلمه سی صاغلقلی بر صوسیاللشمه ایچون اونمیدر. بو شکله چوجق چوره سنده کی ایلیشکیلری آگلییور، کندی صوسیال چوره سنی کنديسی کوزملریله یاقه لایابیلمه شانسنه صاحب اولویور، کندينه اوز کوگن قازانیور و طولومسال ایلیشکیلری اوقویابیلیور. اوقوله کیدرکن و کلیرکن قومشوسنی طانیور، محله آرقداشنی کوریور، اصنافی طانیور، یاشلی عمجه یی کوریور، انگلی برینی کوریور و حس ایدیور، سلام آلوب ویریور، چوره سیله اتکین، چفت یوگلی ایلیشکی یه کچه رک، اوزگون و شخصیتی کلیشه بیلن بر بیرى اولابیلیور.

تاریخی و کولتورل چوره

شهرلریمزده کی شهره کیمک قزانديران طولومسال حافظه مزك بلیرله ییجیسی مکان و آلانلرک کله جک نسلره قورونارق آقاریلمه سنه دقت ایتلمی یز. بو چرچوده تاریخی مکانلرک رستوره ایدیلهرک قوللانیمه آچیلیمسی، شهر سیلوئتلرینک قورونمسی نقطه سنده اوزن کوستریلمیدر.

استانبولده تاریخی یاریم آطه ایجریسندنه یاپیلاجق دگیشیملرده تاریخی یاریم آطه کیملگنی تکرار اورتیه چیقاریلیمسی چوق مهمدر. یاشایان بر شهر اولارق تاریخ ایله یگکی اولانی اویغون و آهنکلی بر شکله شهرده خرماناملی یز. بتون زمان و مکانی بز و بزدن صوگره کیلر، بز و اوته کیلر قایسامنده طوغری بر شکله قورغولایابیلسه ک کرچکدن انسانی و سوردیروله بیلیر بر شهر تصاریمی و یرلشیم اویغولامه لری یاپایلمش اولورز.

مکان اسملرنده ترکجه اسملرک قوللانیمه سنه اوزن کوسترملی یز. شهرلریمزده کزرکن چوغی زمان هانگی دیارده کزدیگمزک فرقنده دگلز.

yordu. Çocuğun ilk sosyalleşme aşamasında evinden okuluna yürüyerek gidebilmesi sağlıklı bir sosyalleşme için önemlidir. Bu şekilde çocuk çevresindeki ilişkileri anlıyor, kendi sosyal çevresini kendisi gözlemleriyle yakalayabilme şansına sahip oluyor, kendine öz güven kazanıyor ve toplumsal ilişkileri okuyabiliyor. Okula giderken ve gelirken komşusunu tanıyor, mahalle arkadaşını görüyor, esnafı tanıyor, yaşlı amcağı görüyor, engelli birini görüyor ve hissediyor, selam alıp veriyor, çevresiyle etkin, çift yönlü ilişkiye geçerek, özgün ve şahsiyeti gelişebilen bir birey olabiliyor.

Tarihi ve Kültürel Çevre

Şehirlerimizdeki şehre kimlik kazandıran toplumsal hafızamızın belirleyicisi mekân ve alanların gelecek nesillere korunarak aktarılmasına dikkat etmeliyiz. Bu çerçevede tarihi mekânların restore edilerek kullanıma açılması, Şehir silüetlerinin korunması noktasında özen gösterilmelidir.

İstanbul'da Tarihi Yarımada içerisinde yapılacak değişimlerde Tarihi Yarımada kimliğini tekrar ortaya çıkarılması çok önemlidir. Yaşayan bir şehir olarak tarih ile yeni olanı uygun ve ahenkli bir şekilde şehirde harmanlamalıyız. Bütün zaman ve mekânı biz ve bizden sonrakiler, biz ve ötekiler kapsamında doğru bir şekilde kurgulayabilirsek gerçekten insani ve sürdürülebilir bir şehir tasarımı ve yerleşim uygulamaları yapabilmış oluruz.

Mekân isimlerinde Türkçe isimlerin kullanılmasına özen göstermeliyiz. Şehirlerimizde gezerken çoğu zaman hangi diyarda gezdiğimizizin farkında değiliz.

* İrfan Mektebi Dergisi, Ağustos 2016

مغنا لفظ فدا ایلمی



MANA LAFZA FEDA EDİLMEMELİ*

*Unsuru'l-Belagat

تاریخ لسان تأسفله بزه درس ویریورکه: سلطنت عربک جاذبه سیله اعجام، عربله مختلط اولدقلرندن (کلام مُضَرینک) ملکه سی دینیلن بلاغت قرآنیه نك معدنی مشوش ایتدکلری کبی، اوپله ده عجملرک و عجمیلرک (بلاغت عربیه نك) صنعتته کیردکلرندن فکرک مجرای طبعیسی اولان نظم معانیدن ذوق بلاغتی، نظم لفظه چویر مشلردر. شویله که:

افکار و حسیاتک مجرای طبعیسی نظم معانیدر. نظم معانی ایسه، منطقله مشیددر. منطقک اسلوبی ایسه، متسلسل اولان حقائقه متوجهدر. حقائقه کیرن فکرلر ایسه، قارشیسنده اولان دقائق ماهیاتده نافذدرلر. دقائق ماهیات ایسه، عالمک نظام اکملنه مُدّ و مستمددرلر. نظام اکملده هربر حسنک منبعی اولان حسن مجرّد مندمجدر. حسن

Tarih lisan-ı teessüfle bize ders veriyor ki: Saltanat-ı Arabın câzibesıyla A'cam, Araplara muhtelit olduklarından, kelâm-ı Mudarî'nin melekesi denilen belâgat-ı Kur'âniyenin madenini müşevveş ettikleri gibi; öyle de, Acemlerin ve acemîlerin belâgât-ı Arabiyyenin san'atına girdiklerinden, fikrin mecrâ-yı tabiîsi olan nazm-ı maânîden, zevk-i belâğatı nazm-ı lâfza çevirmişlerdir. Şöyle ki:

Efkâr ve hissiyatın mecrâ-yı tabiîsi nazm-ı maânîdir. Nazm-ı maânî ise mantıkla müşeyyeddir. Mantığın üslûbu ise, müteselsil olan hakaïke müteveccihdir.

Lisan-ı teessüf: Hayıflanma, üzülme dili
A'cam: Arap olmayanlar, Acemler
Muhtelit: Farklı nitelikteki unsurlardan meydana gelen, karışık, karma
Kelâm-ı Mudarî: Arab kabilelerinden Mudar Kabilesinin konuştuğu Arapça. Kur'an-ı Kerim bu lehçe üzerine nazil olmuştur. En fasih Arapçadır

Belâgat-ı Kur'âniye: Kur'an-ı Kerim'in belâgati
Müşevveş: Düzensiz, karışık, karmakarışık
Nazm-ı maânî: Manadaki ahenkli diziliş, tertip ve düzen
Zevk-i belâgat: Sözün düzgün, kusursuz ve yerinde söylenmesi zevki
Nazm-ı lafz: Sözdeki vezin, ölçü

Efkâr: Fikirler, düşünceler
Mecrâ-yı tabiî: Tabii yol, doğal akım kanalı
Müşeyyed: Yüksek ve sağlam yapılmış, aşılmaz, muhkem
Müteselsil: Art arda gelen, ara vermeden birbirini takip eden
Müteveccih: Yönelmiş, yönelen

مجرد ايسه، مزایا و لطائف دینیلن بلاغت چیچکلرینک بوستانیدر. چیچکلرک بوستانی، جنان خلقتده جلوه گر اولان ازهاره پرستش ایدن و شاعر دینیلن بلبلرک نغماتیدر. بلبلرک نغماتنه آهنگ روحانی ویرن ايسه، نظم معانیدر.

حال بویله ایکن، عربدن اولمایان دخیل و طفیلی و عجمیلر (بلاغت عربیه) ده ادبا صیره سنه کچمه یه چالیشدقلرندن، ایش چیغیردن چیقدی. زیرا بر ملتک مزاجی او ملتک حسیاتنک منشأ اولدیغی کبی لسان ملیسی ده، حسیاتنک معکسیدر. ملتک امزجه لر مختلف اولدیغی کبی، لسانلرنده کی استعداد بلاغت دخی متفاوتدر. لاسیما عربی لسانی کبی نحوی بر لسان اولسه...

بو سرّه بناء جریان افکاره مجرا و بلاغت چیچکلرینه چمنگاه اوله یه چوق درجه ناقص و قیصه و قورو و قرآو اولان (نظم لفظ) مجرای طبیعیسی اولان نظم معنایه مقابله ایدرک بلاغتی مشوش ایتمشدر. زیرا عجمیلر سوء اختیار ویا سوق احتیاجله لفظک ترتیب و تحسیننه و معانی لغهویه نك تحصیلنه داها زیاده محتاج اولدقلرندن و الفاظ، مجرا اولق جهتیه داها آسان و داها ظاهر و نظر سطحی یه داها مونس و هوام کبی عوامک نظرلرینی داها جاذبه دار و عوام پرستانه نمایشلره داها مستعد بر زمین اولدیغندن، الفاظه داها زیاده صرف همت ایتمشلردر.

Hakaike giren fikirler ise, karşısında olan dekaik-i mâhiyatta nâfizdirler. Dekaike-i mahiyat ise, âlemin nizam-ı ekmeline mûmîdd ve müstemiddirler. Nizam-ı ekmelde her bir hüsnün menbâi olan hüsn-ü mücerred mündemiçtir. Hüsn-ü mücerred ise, mezâyâ ve letâif denilen belâgat çiçeklerinin bostanıdır. Çiçeklerin bostanı, cinan-ı hilkatte cilveger olan, ezhara perestîş eden ve şair denilen bülbüllerin nağamâtıdır. Bülbüllerin nağamâtına âheng-i rûhanî veren ise, nazm-ı maânîdir.

Hal böyle iken, Arap'tan olmayan dahil ve tufeyli ve acemiler belâgat-ı Arabiyede üdeba sırasına geçmeye çalıştıklarından, iş çığırdan çıktı. Zira bir milletin mizacı o milletin hissiyatının menşei olduğu gibi, lisan-ı millîsi de hissiyatının mâkesidir. Milletin emziceleri muhtelif olduğu gibi, lisanlarındaki istidad-ı belâgat dahi mütefavittir. Lasiyyemâ Arabî lisanı gibi nahvî bir lisan olsa...

Bu sırra binaen, cereyan-ı efkâra mecra ve belâgat çiçeklerine çimengâh olmaya çok derece nâkıs ve kısa ve kuru ve kır'av olan nazm-ı lâfız; mecra-yı tabiîsi olan nazm-ı manaya mu-

Dekaik-i mâhiyat: Bir şeyin iç yüzüne ait incelikler
Nâfiz: İçe işleyen, çok tesir eden, etkili
Nizam-ı ekmel: En mükemmel ve eksiksiz düzen
Mûmîdd: Yardım eden, imdada yetişen
Müstemidd: Yardım isteyen
Hüsn: Güzellik
Hüsn-ü mücerred: Kusur ve noksanlıktan arınmış güzellik
Mündemiç: Bir şeyin içinde saklı olan, o şeyin içinde var olan
Mezâyâ: Üstün vasıflar, üstünlük sağlayan nitelikler, meziyetler
Letâif: İnsanda ilâhî hakikatleri idrak ve müşahade eden kalp, ruh, sır, hafi, ahfâ vb. manevi melekeler

Belâgat: Sözün etkili, güzel ve hitap edilen kimseye, içinde bulunulan duruma uygun düşecek şekilde söylenmesi; fasih ve hâle uygun söz söyleme
Cinan-ı hilkat: Yaratılış bahçeleri
Cilveger: Cilveli
Ezhar: Çiçekler
Perestîş: Taparcasına sevmeye, tapma derecesinde sevgi duyma
Nağamât: Nağmeler
Âheng-i rûhanî: Rûhanî âhenk, rûhun hoşuna giden âhengi
Dahil: Birinin himâyesine sığınan, iltica eden
Tufeyli: Dalkavuk, başkasının sırtından geçinen
Acemî: Tecrübesiz. İşin yabancıası.
Belâgat-ı Arabiye: Arab belâgati, edebiyatı

Üdeba: Edipler, edebî eser yazan kimşeler, edebiyatçılar
Menşe': Bir şeyin ortaya çıktığı, meydana geldiği, neşet ettiği yer
Lisan-ı millî: Millî dil
Mâkes: Bir şeyin yansıdığı, aksettiği yer, akis yeri
Emzice: Huylar, tabiatlar, meşrepler
Muhtelif: Farklı, çeşitli
İstidad-ı belâgat: Belâgat kabiliyeti
Mütefavit: Aralarında fark bulunan, farklı, çeşitli
Lasiyyemâ: Bâhusus. Hususan. Buna gelince. Herşeyden ziyade. Ençok. Özellikle
Nahvî: Nahivle ilgili, nahve dair
Cereyan-ı efkâr: Fikirlerin akması
Mecra: Su yatağı, su yolu

یعنی نه قدر بر مسافه قطع ایدرسه اوڭلرینه چوق مشعشع
سحرالر کندیلرینی کوسترمک شاننده اولان ترتیب معانیده اولان
تغلغلدن ذهنلرینی چویروب، الفاظ آرقه سنه قوشوب، طولاشیورلر.
معانیڭ تصورلرندن صوڭره الفاظڭ آرقه سنه کیتمکله فکرلری
چاتالاشمشدر.

کیده کیده الفاظ معنایه غلبه ایتمکله استخدام ایدرک؛ (لفظ، معنایه
خدمت ایتمک) اولان قضیه طبعیه عکسنه چوریلدیگندن (طبیعت
بلاغتدن) بویله لفظ پرست متصلفلرڭ صنعتنه قدر... یوق بلکه
تصنعلرینه اوزون بر مسافه کیرمشدر.

اگر ایسترسهڭ (حریری) کبی بر داهیة ادبڭ (مقاماتنه) کیر، کور!
او داهیة ادب ناصل حبّ لفظه مغلوب اولارق لفظ پرستلک هوسی
او قیمتدار ادبنی لکه دار ایتدیگی کبی لفظ پرستلره ده بسطِ عذر
ایتمشدر و نمونه امتثال اولمشدر. اونڭ ایچون او قوجه (عبدالقاهر)
بو خسته لغی تداوی ایتمک ایچون (دلایل الاعجاز و اسرار البلاغتڭ)
بر ثلثی اونڭ علاجلرندن طولدیرمشدر. اوت (لفظ پرستلک) بر
خسته لقدر. فقط ییلینمزکه خسته لقدر.

تنبيه: (لفظ پرستلک) ناصل بر خسته لقدر.. اویله ده؛ صورت پرستلک
و اسلوب پرستلک و تشبیه پرستلک و خیالپرستلک و قافیه پرستلک

kabele ederek belagati müşevveş
etmiştir. Zira acemîler su-i ih-
tiyar veya sevk-i ihtiyaçla lâfzın
tertîp ve tahsinine ve maânî-i lû-
gaviyenin tahsiline daha ziyade
muhtaç olduklarından ve elfaz,
mecra olmak cihetiyle daha âsân
ve daha zahir ve nazar-ı sathîye
daha munis ve hevâm gibi ava-
mın nazarlarını daha cazibedar
ve avamperestâne nûmayişlere
daha müstait bir zemin oldu-
ğundan, elfaza daha ziyade sarf-ı
himmet etmişlerdir.

Yani, ne kadar bir mesafe kat
ederse, önlerine çok muş'aşa'
sahralar kendilerini göstermek
şânında olan tertib-i maânide
olan tagalgulden zihinlerini çe-
virip, elfaz arkasına koşup, do-
laşıyorlar. Maânînin tasavvur-
larından sonra elfazın arkasına
gitmekle fikirleri çatalaşmıştır.

Gide gide elfaz manaya galebe
etmekle istihdam ederek, "la-
fız, manaya hizmet etmek" olan
kaziye-i tabiiye aksine çevrildi-
ğinden, tabiat-ı belagatten böyle
lafızperest mutasallıfların sana-
tına kadar, yok, belki tasannula-
rına, uzun bir mesafe girmiştir.

Çimengâh: Çim ve çiçek ekip dikilen,
yetiştirilen yer
Nakıs: Tam olmayan, eksik, noksan
Kır'av: Çorak tarla
Mukabele: Karşılık vermek
Su-i ihtiyar: Kötüyü, yanlış tercih etmek
Sevk-i ihtiyaç: İhtiyacın sevk etmesi,
ihtiyacın yönlendirmesi
Tahsin: Güzel bulup takdir etme, övme,
alkışlama
Maânî-i lûaaviye: Lügat manaları, kelime-
lerin sözlük anlamları
Tahsil: Toplama, alma
Ziyade: Fazla, çok
Elfaz: Lafızlar, sözler
Cihet: Yön, taraf, istikamet
Âsân: Kolay
Zahir: Meydanda olan, görünen, açık ve
belli olan
Nazar-ı sathî: Yüzeysel bakış

Mûnis: Kolayca dostluk kurabilen, sıcak-
kanlı, cana yakın
Hevâm: Pire, karınca, akrep vb. zararlı
böcekler
Avam: Halkın alt tabakası
Cazibedar: Câzibesi olan, cazibeli, çekici,
alımlı
Avamperestâne: Bilgisizce, cahilce; ava-
ma, sıradan kimselere yakışır şekilde
Nûmayiş: Gösteri
Müstait: Bir işi veya şeyi yapabilme yete-
neğine sâhip olan, yetenekli, kabiliyetli
Sarf-ı himmet: Gayret sarf etmek, çalış-
mak
Muş'aşa': Parlayan, debdebeli
Sahra: Kasaba, köy vb. meskûn yerlerin
dışında kalan boş ve geniş yer, kır, ova
Tertib-i maânî: Manaların tertip, diziliş
ve düzeni

Tagalgul: Bir işin içine girme, ilmi bir
meseleye dalma, onda derinleşme
Tasavvur: Zihinde şekillendirme
Galebe: Galip gelme, galibiyet
İstihdam: Bir hizmette kullanma, bir işte
çalıştırma
Kaziye-i tabiiye: Normal hüküm, doğal
hüküm
Tabiat-ı belâgat: Belâgat ilminin kendine
mahsus şekil karakteri ve mizacı
Lafızperest: Lafza tapan, taparcasına çok
seven
Mutasallif: Kendisini çok bilgili ve üstün
niteliklere sâhipmiş gibi göstermeye
çalışan, bilgiçlikte aşırılığa kaçan (kimse),
şarlatan
Tasannu: Bir şeyi olduğundan daha kıy-
metli göstermek uğruna suniliğe kaçma,
yapmacık



(Şimdi fi el-jumle) aیلride افراط ایله تام بر خستهلق و معنای کندینه فدا ایده جک درجه ده بر مرض اولاجقدر. حتی بر نکته ظرافت ایچون ویاخود قافیه نڭ خاطری ایچون، چوق ادیب، ادبه ادبزلک ایتمه یه شیمیدین باشلامشلردر.

اوت، لفظه زینت ویریلملی، فقط طبیعت معنا ایسته مک شرطیله. و صورت معنایه حشمت ویرملی، فقط مثالک اذننی آلق شرطیله. و اسلوبه یارلاقق ویرملی، فقط مقصودک استعدادی مساعد اولق شرطیله. و تشبیهه روتق ویرملی، فقط مطلوبک مناسبتنی کوزه آلق و رضاسنی تحصیل ایتمک شرطیله. و خیاله جولان و شعشعه ویرملی، فقط حقیقی اینجیتمه مک و آغیر کلمه مک و حقیقه مثال اولق و حقیقتدن استمداد ایتمک شرطیله کرکدر.

Eğer istersen, Harîrî gibi bir dahiye-i edebî Makamât'ına gir, gör. O dahiye-i edep nasıl hubb-u lâfza mağlûp olarak, lâfızperestlik hevesi o kıymet-tar edebîni lekedar ettiği gibi, lafızperestlere de bast-ı özür etmiştir ve numune-i imtisal olmuştur. Onun için, o koca Abdülkahir bu hastalığı tedavi etmek için Delâil-i İcâz ve Esrarü'l-Belâgat'ın bir sülüsünü onun ilâçlarından doldurmuştur. Evet, lafızperestlik bir hastalıktır; fakat bilinmez ki hastalıktır.

Tenbih: Lafızperestlik nasıl bir hastalıktır; öyle de, suretperestlik, üslûpperestlik ve teşbihperestlik ve hayalperestlik ve kafiyeperestlik, şimdi filcümle, ileride ifratla, tam bir hastalık ve manayı kendine feda edecek derecede bir maraz olacaktır. Hatta bir nükte-i zarafet için veya kafiye'nin hatırı için, çok edip, edepte edepsizlik etmeye şimdiden başlamışlardır.

Evet, lâfza ziynet verilmeli, fakat tabiat-ı mana istemek şartıyla. Ve suret-i manaya haşmet vermeli, fakat meâlin iznini almak şartıyla. Ve üslûba parlaklık vermeli, fakat maksudun istidadı müsait olmak şartıyla. Ve teşbihe revnak vermeli, fakat matlubun münasebetini göze almak ve rızasını tahsil etmek şartıyla. Ve hayale cevelân ve şaşaa vermeli, fakat hakikati incitmemek ve ağır gelmemek ve hakikate misal olmak ve hakikatten istimat etmek şartıyla gerektir.

Harîrî: Makamât adlı eseri yazan ünlü edib Ebû Muhammed Kasım b. Ali b. Muhammed el-Hariri'nin unvanı (ö. 516/1122)
Dahiye-i edeb: Edebiyat dâhileri
Hubb-u lafz: Lafzı, sözü sevmek
Mağlûp: Yenik düşmüş, yenilmiş
Lekedar: Lekelenmiş, lekeli
Bast-ı özür: Bir hata işleyerek başkalarına da numune olmak, aynı hatayı işlemelerine zemin hazırlamak
Nümune-i imtisal: Kendisine uyulmaya, örnek alınmaya layık kimse veya şey
Sülüs: Üçte bir
Tenbih: Bir şeyin yapılıp yapılmamasını, söyle veya böyle yapılmasını söyleme ve bunu üzerinde durarak hatırlatma

Sûretperest: Görünüşe, surete çok kıymet veren.
Üslûpperest: Üslûba aşırı düşkün
Teşbihperest: Benzetme düşkün
Hayalperest: Hayâl peşinde koşan
Kafiyeperest: Aşırı kafiye düşkün
Filcümle: Genellikle, bütünüyle
İfrat: Aşırı gitme, ölçüyü aşma, gereğinden fazla ileri gitme
Maraz: Hastalık, illet
Nükte-i zarafet: Zariflik, incelik nüktesi
Lafız: Ağızdan çıkan veya yazılan söz
Ziynet: Süs
Tabiat-ı mana: Mânianın tabiatı
Suret-i mana: Mana şekli

Haşmet: İnsanda büyüklük duygusu uyandıran etkili görünüş, gösterişlilik, debdebe, heybet
Meâl: Anlam, kavram, mana
Maksud: Söylenilmek, belirtilmek istenilen, kastedilen
İstidad: Herhangi bir şeye karşı doğuştan gelen yatkınlık, yetenek, kabiliyet
Revnak: Göz alıcı güzellik, parlaklık, tazelik, letâfet
Matlub: İstenilen, aranan, istek ve arzu duyulan, talep edilen şey
Münasebet: Yakınlık, ilgi, ilişki, alâka
Cevelân: Dolaşma, gidip gelme, deversan
Şaşaa: Parıltı, parlaklık
İstimdat: Yardım isteme, imdâda çağırma



بۇ بورۇ دەڭ!

BU BORU DEĞİL?

اسکیدن عسکری اوقوللرده نردهیسه بتون ایشلر بورونڭ ویردیگی سسه کوره یاپیلیرمش. ”قالق بوروسی، یات بوروسی، قراوانه، پایدوس، درسه کیر، درسدن چیق، استراحت“ وس. برچوق بورو سسی. اوگرنجیلر بو بورو سسنه کوره حرکت ایدرلرمش.

حکایه نڭ کچدیگی عسکری لیسده او کون صنف قدملیسی اوگرنجی صنفه دالار؛ ”چوجقلر سزه حوادثم وار! دویدیڭزمی؟“ دییه رک باغیریر.

دیگر اوگرنجیلر ده، آلیشیق اولدقلری دوزن اوزرندن و حقلی اولارق، ”دویمدق! نه ایسه بوروسی چالار بز ده دویارز“ دیمشیلر. قدملی اوگرنجی ده، ”چوجقلر! بو، بورو دگل. یارین یڭی پادشاه تخته چیقیور. شنلکلر وار. صنف قوموتاننڭ اوزل امری وار. بتون درسلر پایدوس“ دیمش.

دیگر اوگرنجیلر ده چوق سوینمشلر بو ایشه. او کوندن صوڭره اووقول و دیگر اوقوللرده اوگرنجیلر آرالرنده قونوشمهیه باشلامدن اوڭجه، ”دیڭله! بو بورو دگل. آڭلاتاجقلرم چوق اونملی ...“ دییه رک لافه باشلارلرمش.

Eskiden askeri okullarda nerdeyse bütün işler borunun verdiği sese göre yapılmış. “Kalk borusu, yat borusu, karavana, paydos, derse gir, dersten çık, istirahat” vs. birçok boru sesi. Öğrenciler bu boru sesine göre hareket ederlermiş.

Hikâyenin geçtiği askeri lisede o gün sınıf kıdemlisi öğrenci sınıfa dalar; “Çocuklar size havadisim var! Duydunuz mu?” diyerek bağırır.

Diğer öğrenciler de, alışık oldukları düzen üzerinden ve haklı olarak, “Duymadık! Ne ise borusu çalar biz de duyarız” demişler. Kıdemli öğrenci de, “Çocuklar! Bu, boru değil. Yarın yeni padişah tahta çıkıyor. Şenlikler var. Sınıf komutanının özel emri var. Bütün dersler paydos” demiş.

Diğer öğrenciler de çok sevinmişler bu işe. O günden sonra o okul ve diğer okullarda öğrenciler aralarında konuşmaya başlamadan önce, “Dinle! Bu boru değil. Anlatacaklarım çok önemli ...” diyerek lafa başlarlarmış.



KELİMELERİN KÖKENLERİNE YOLCULUK

كلمه لرك كوكنلرينه يولجلىق

DR. MİRZA İNAK mirzaakmescidli@gmail.com

سوگىلى دوستلر، بىزى بربريمزه قرداشلك و محبتله، حرمت و مرحمتله باغلایان ديلمز، لساغز اوزرينه نه قدر چوق و چشيتلى چالیشمه لر ياپيلسه يينه آذر. چونكه ديل مسئله سى، لسان دعواسى ملتلك تاريخنده چوق اهميتلى بر مسئله و چوق يوك بر دعوادر. زيرا ديل، لسان؛ انسانلر آراسنده آڭلاشمه يي صاغلایان، كنديسنه خاص قاعده لرى اولان و آنجق بو قاعده لر چرچوه سنده كليشه بيلن، ياشايان سسلردن اورولمش بر آڭلاشمه سيستميدر. بو نه دنله ديل، جانلى بر وارلقدر، ملتى بربرينه باغلایان اورتاق بر ايلتیشيم آراجيدر، بر آڭلاشمه سيستميدر، انسان و طويلوملرك دوشونجه، دويغو و ذكالرينك بر كوستر كه سيدر.

لساغز اولان ديل؛ ملتلك معنوى و كولتور دگرلريني، ملت اولاييله اوزللكلريني بنیه سنده صيم صيقى محافظه ايدر. ديل، ملتى ميدانه كتيرن بيريلر آراسنده اورتاق دويغو و دوشونجه لر ميدانه كتيرير و ديل اويله اونملى بر حقيقتدر كه، بر ملتلك برلك و بتونلگنى صاغلایان اڭ كوچلى باغدر.

بو نه دنله ايشته بز ده ديلمزك صينيرلريني كنیشلتمك آرامزده كى ديل باغنى قوتلنديرمك آدينه يڭى بر كلمه لرك كوكنلرينه يولجلىق سفرنده يز. بيورك افندم، شيمدى يينه كونلك لساغزك كوزللكلريني كشف ايتمه يولنده بر سياحت ياپاجغز. ايشته ايلك كلمه مز "بارى"

Sevgili dostlar, bizi birbirimize kardeşlik ve muhabbetle, hürmet ve merhametle bağlayan dilimiz, lisanımız üzerine ne kadar çok ve çeşitli çalışmalar yapılsa yine azdır. Çünkü dil meselesi, lisan davası milletlerin tarihinde çok ehemmiyetli bir mesele ve çok büyük bir davadır. Zira **Dil, Lisan**; insanlar arasında anlaşmayı sağlayan, kendisine has kaideleri olan ve ancak bu kaideler çerçevesinde gelişebilen, yaşayan seslerden örülmüş bir anlaşma sistemidir. Bu nedenle dil, canlı bir varlıktır, milleti birbirine bağlayan ortak bir iletişim aracıdır, bir anlaşma sistemidir, insan ve toplumların düşünce, duygu ve zekâlarının bir göstergesidir.

Lisanımız olan dil; milletimizin manevî ve kültür değerlerini, millet olabilme özelliklerini bünyesinde sınıksız muhafaza eder. Dil, milleti meydana getiren bireyler arasında ortak duygu ve düşünceler meydana getirir ve dil öyle önemli bir hakikattir ki, bir milletin birlik ve bütünlüğünü sağlayan en güçlü bağıdır.

Bu nedenle İşte biz de dilimizin sınırlarını genişletmek aramızdaki dil bağını kuvvetlendirmek adına yeni bir kelimelerin kökenlerine yolculuk seferindeyiz. Buyurun Efendim, şimdi yine günlük lisanımızın güzelliklerini keşfetme yolunda bir seyahat yapacağız. İşte ilk kelimemiz **"Bari"**

باری

قارغه طولومبه

صوباشی

الجبوف

لالابالی

بندره کز

BARİ: (باری) Bu kelime Farsçadan dilimize geçmiş bir kelimedir. “Bar” kelimesi çok farklı anlamlara gelen bir kelimedir. Bir anlamı da “**defa, kerre**” manasındadır. Mesela “**Bâr-ı evvel**” İlk defa demektir. “**Hezar bar**” Bin kere, bin defa demektir. İşte “**bari**” kelimesi de “**hiç olmazsa bir defa, bir kerecik**” manasına gelmektedir.

KARGA TULUMBA: (قارغه طولومبه) İlginç bir hikâyesi olan bu deyim “**birkaç kişi, birini kollarından bacaklarından tutup elleri üzerinde havaya kaldırarak özensiz taşımak**” anlamında kullanılıyor. Lakin deyim dilimize İtalyan ve Venedikli denizciler vesilesiyle girmiştir. İtalyanlar arasında “**karga la trompa**” deyimini gemicilikte “**yelkenleri indirip, bohça ederek sarıp sarmalayıp topla!**” anlamında bir emirdir. Bu deyim nasıl olmuşsa olmuş ne karga ile ne de tulumba ile ilgisi olmaz bir şekilde Türkçemize mal olmuştur.

SUBAŞI: (صوباشی) Bu kelime Türkçe kökenli bir yapıya sahiptir. Aslı “**sübaşı**”dır. Kelimenin ilk önce su ile bir alakası var gibi akla geliyor. Lakin kelimenin su ile hiçbir ilgisi, münasebeti yok. Eski Türkçede “**asker**” manasına gelen “**sü**” kelimesinden “**askerlerin başı**” anlamında bir bileşik kelimedir. Zira Osmanlıda “**kapı kulu süvarileri arasından savaş zamanında güvenliği sağlamak, barışta ise vergi toplamak için ayrılan kimselere**” sübaşı denirdi. “**Şehirlerde kadınların emrinde bulunan, güvenlik ve belediye işleriyle görevli zabıta memurlarının başına**” bu isim verilirdi.

RACON: (راجون) Bu kelime İtalyancadan dilimize girmiştir. Günümüzde ise argoda kendine kullanım alanı bulan bir kelimedir. Racon, İtalyanca “**Yol yordam, yöntem, usûl, âdet**” anlamında “**ragione**” kelimesinin değişimi ile dilimize geçmiştir.

LAUBALİ: (لاابالی) Türkçede “**Ciddî ve saygılı olma endişesi taşımayan, saygısız, gayriciddî**” kişiler bu sıfatla ifade edilir. Kelime Arapça bileşik bir kelimedir. Olumsuzluk eki “**lâ**” ve muzâri fiil “**ubâli**” ile “**lâ-ubâli**” “aldırış etmem” anlamındadır.

BENDENİZ: (بندہ کز) Bu sözcüğün ne “**ben**” sözcüğüyle, ne de “**deniz**”le bir alakası yoktur. Sadece sondaki “**-niz**” eki Türkçedir. Asıl kelime olan “**Bende**”, Farsçada, “**kul, köle**” anlamına gelmektedir. Yani, eskiden nazik, kibar özellikle mütevazı bir Osmanlı beyfendisi kendisinden bahsederken nezaket ve edeple “**bendeniz**” dediği zaman “**Ben kulunuz, köleniz falan**” demeyi kastederdi.



Venezuela'dan Osmanlı Büyükelçisine Nişan

ونہ زؤلادن عثمانلی بیوک ایلچیسنه نشان

ARIF EMRE GÜNDÜZ arifemreg@gmail.com



ونہ زؤلا، کونی آمریقہ نڭ قوزینده یر آلان و کونمزده تخمین ۳۷ میلیون نفوسه صاحب بر ئولکهدر. ونہ زؤلالیلر، ۵ تموز ۱۸۱۱'ده ایسیانیہ قارشى باغیمسزلقلرینی اعلان ایتدیلر فقط ئولکهده ایسیانیہ طرفدارى غرویلر ده واردی. بونڭ اوزرینه ونہ زؤلانڭ باغیمسزلق صواشی باشلادی. سیمون بولیوارڭ اوڭجیلگنده، ۲۴ حزیران ۱۸۲۱'ده قازانیلان جارابوبو صواشی ایله ونہ زؤلا باغیمسزلغنی قازاندى. بو سبيله سیمون بولیوار، ونہ زؤلالیلر ایچون بیوک بر اونغه صاحبدر و لیبرتادور (قورتاریجی) اولارق آڭیلمقدهدر. ایشته بو یوزدن سیمون بولیوارڭ آڭیسنه ونہ زؤلا و انسانلغه اوستون باشاریله خدمته بولونمش کیشیلره لیبرتادور نشانی ویرمکدهدرلر. بو نشان کونی آمریقہ نڭ اڭ اعتبارلی نشانیدر. ۱۸۸۲ سنه سنده عثمانلی دولتنگ واشینگتون بیوک ایلچیسى آرستاکى بگه ونہ زؤلا جمهور باشقانی، ۲نجی درجه دن بر لیبرتادور نشانی ویرمشدر. آرستاکى بک، انکلیزجه لیبراتور اولارق افاده ایدیلن بو نشانی قبول ایتمک ایچون سلطان ۲نجی عبدالحمیددن اذن ایستر. سلطان، ۱۶ نisan ۱۸۸۲'ده آرستاکى بگڭ نشانی قبول ایتمه سنه اذن ویرمشدر (۳-۲۱۶۵۱/۳۳۶).

Venezuela, Güney Amerika'nın kuzeyinde yer alan ve günümüzde tahmini 37 milyon nüfusa sahip bir ülkedir. Venezuelalılar, 5 Temmuz 1811'de İspanya'ya karşı bağımsızlıklarını ilan ettiler fakat ülkede İspanya taraftarı gruplar da vardı. Bunun üzerine Venezuela'nın bağımsızlık savaşı başladı. Simon Bolivar'ın öncülüğünde, 24 Haziran 1821'de kazanılan Carabobo Savaşı ile Venezuela bağımsızlığını kazandı. Bu sebeple Simon Bolivar, Venezuelalılar için büyük bir öneme sahiptir ve Libertador (kurtarıcı) olarak anılmaktadır. İşte bu yüzden Simon Bolivar'ın anısına Venezuela ve insanlığa üstün başarıyla hizmette bulunmuş kişilere Libertador nişanı vermektedirler. Bu nişan Güney Amerika'nın en itibarlı nişanıdır. 1882 senesinde Osmanlı Devletinin Vaşington büyükelçisi Aristaki Bey'e Venezuela Cumhurbaşkanı, 2. Dereceden bir Libertador nişanı vermiştir. Aristaki Bey, İngilizce Liberador olarak ifade edilen bu nişanı kabul etmek için Sultan 2. Abdülhamid'den izin ister. Sultan, 16 Nisan 1882'de Aristaki Bey'in nişanı kabul etmesine izin vermiştir.

عقد قلم ۲ اقدم خردی
و استغفره سبزی عادتو استانی بک خطیر و نه زولایی جمهوری طرفه بخت دوله انور شانت بخشی ربی اعطاسی اولیغه قبول تعلیق
۳ استغفری هادی نصیرت الیه طرفه دارو اولان خیر زلف ترجمی بصد خارجیه نظامه جلد شانت نکره ی عفی و تقیم قفغه مذکور شانت نصیرت الیه
۴ استغفری هادی نصیرت الیه طرفه دارو اولان خیر زلف ترجمی بصد خارجیه نظامه جلد شانت نکره ی عفی و تقیم قفغه مذکور شانت نصیرت الیه
۵ طرفه قبول ردی الیه بای تعلیق حقه هر دو وجهه اوده سینه حقه بادشاهی متعانه و ترغیضه جو یو یو ای انفاز حکم جلد استغفری هادی نصیرت الیه
۶ اجماعی اولیغه قبول تعلیق
۷

۸
 در وجه اعاده
 ۹
 لیکن اسبیه
 ۱۰
 منقول علی بن
 ۱۱
 لیکن اسبیه
 ۱۲
 در وجه اعاده
 ۱۳
 لیکن اسبیه
 ۱۴
 منقول علی بن
 ۱۵
 لیکن اسبیه
 ۱۶
 در وجه اعاده
 ۱۷
 لیکن اسبیه
 ۱۸
 منقول علی بن
 ۱۹
 لیکن اسبیه
 ۲۰
 در وجه اعاده
 ۲۱
 لیکن اسبیه
 ۲۲
 منقول علی بن
 ۲۳
 لیکن اسبیه
 ۲۴
 در وجه اعاده
 ۲۵
 لیکن اسبیه
 ۲۶
 منقول علی بن
 ۲۷
 لیکن اسبیه
 ۲۸
 در وجه اعاده
 ۲۹
 لیکن اسبیه
 ۳۰
 منقول علی بن
 ۳۱
 لیکن اسبیه
 ۳۲
 در وجه اعاده
 ۳۳
 لیکن اسبیه
 ۳۴
 منقول علی بن
 ۳۵
 لیکن اسبیه
 ۳۶
 در وجه اعاده
 ۳۷
 لیکن اسبیه
 ۳۸
 منقول علی بن
 ۳۹
 لیکن اسبیه
 ۴۰
 در وجه اعاده
 ۴۱
 لیکن اسبیه
 ۴۲
 منقول علی بن
 ۴۳
 لیکن اسبیه
 ۴۴
 در وجه اعاده
 ۴۵
 لیکن اسبیه
 ۴۶
 منقول علی بن
 ۴۷
 لیکن اسبیه
 ۴۸
 در وجه اعاده
 ۴۹
 لیکن اسبیه
 ۵۰
 منقول علی بن
 ۵۱
 لیکن اسبیه
 ۵۲
 در وجه اعاده
 ۵۳
 لیکن اسبیه
 ۵۴
 منقول علی بن
 ۵۵
 لیکن اسبیه
 ۵۶
 در وجه اعاده
 ۵۷
 لیکن اسبیه
 ۵۸
 منقول علی بن
 ۵۹
 لیکن اسبیه
 ۶۰
 در وجه اعاده
 ۶۱
 لیکن اسبیه
 ۶۲
 منقول علی بن
 ۶۳
 لیکن اسبیه
 ۶۴
 در وجه اعاده
 ۶۵
 لیکن اسبیه
 ۶۶
 منقول علی بن
 ۶۷
 لیکن اسبیه
 ۶۸
 در وجه اعاده
 ۶۹
 لیکن اسبیه
 ۷۰
 منقول علی بن
 ۷۱
 لیکن اسبیه
 ۷۲
 در وجه اعاده
 ۷۳
 لیکن اسبیه
 ۷۴
 منقول علی بن
 ۷۵
 لیکن اسبیه
 ۷۶
 در وجه اعاده
 ۷۷
 لیکن اسبیه
 ۷۸
 منقول علی بن
 ۷۹
 لیکن اسبیه
 ۸۰
 در وجه اعاده
 ۸۱
 لیکن اسبیه
 ۸۲
 منقول علی بن
 ۸۳
 لیکن اسبیه
 ۸۴
 در وجه اعاده
 ۸۵
 لیکن اسبیه
 ۸۶
 منقول علی بن
 ۸۷
 لیکن اسبیه
 ۸۸
 در وجه اعاده
 ۸۹
 لیکن اسبیه
 ۹۰
 منقول علی بن
 ۹۱
 لیکن اسبیه
 ۹۲
 در وجه اعاده
 ۹۳
 لیکن اسبیه
 ۹۴
 منقول علی بن
 ۹۵
 لیکن اسبیه
 ۹۶
 در وجه اعاده
 ۹۷
 لیکن اسبیه
 ۹۸
 منقول علی بن
 ۹۹
 لیکن اسبیه
 ۱۰۰
 در وجه اعاده

(1) Hư

(3) Vaşington sefiri saâdetlû Aristaki Bey hazretlerine Venezuela Reis-i Cumhûru tarafından Bust dö Liberator nişanının ikinci rütbesi i'tâ kılınmış olduğundan kabûl ve ta'liki

(5) tarafından kabûl ve led'el-icâb ta'liki hakkında her ne vechle irâde-i seniyye-i hazret-i Pâdişâhî müteallik ve şeref-sudûr buyurulur ise infâz-ı hükm-i celîline ibtidâr olunacağı beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı efendim

(7) Saîd

(9) *Resîde-i dest-i ta'zîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i vekâletpenâhîleri ile melfûf tezkire ve tercüme*

(11) *led'el-îcâb ta'liki rehîn-i müsâade-i seniyye-i hazret-i Pâdişâhî
olarak mezkûr tezkire*

(13) *fî 28 Cemaziyelevvel sene 1299 fî 5 Nisan sene 1298*



OSMANLIDA BELGE VE YAZI ÇEŞİTLERİ

SULTAN ABDÜLHAMİD DÖNEMİNDE EĞİTİMİN DURUMU

H. HALİT ATLI



Osmanlı Devleti'nin hiç şüphesiz en kudretli padişahları arasında yer alan Sultan II. Abdülhamid, ölümünden bu yana tartışılmaya, konuşulmaya devam ediyor. Onun hakkında ortaya atılan birçok iftiranın yanı sıra, yaptığı hizmetlerden bahseden sayısız makale ve kitap yazıldı, sempozyumlar yapıldı, dizi ve filmler çekildi, sergiler açıldı. Öyle gö-

züküyor ki, ona gösterilen bu ilgi uzun bir müddet devam edecek. Biz de bu sayımızda birkaç cümle ile de olsa ondan ve yaptıklarından bahsetmek istedik.

1876'da tahta geçtiğinde ekonomik güç ve dış politikadan mahrum bir devlet devralan Sultan Abdülhamid, kendisinden önceki iki padişahı tahttan indiren Mithat Paşa ve arkadaşlarının deste-

ğiyle tahta çıktı. İlk günlerinde demokratik tavırlarıyla beğeni toplayan II. Abdülhamid, Mithat Paşa'yı sadrazam yaptı, ardından 23 Aralık 1876'da devletin ilk anayasası Kânûn-ı Esâsî'yi ilan ederek Osmanlı ülkesini anayasal ve parlamenter bir rejim olan Meşrutî sistemle tanıştırdı.

Ancak Ruslar, Balkan topraklarının özgürlüğü, daha doğrusu

kendi himayesine geçirmek için teklif ettikleri maddeleri kabul etmeyince Osmanlı Devleti'ne 1877'de savaş ilan ettiler. Tarihe 93 Harbi olarak da geçen bu savaşta Ruslar İstanbul'a kadar geldi. Bu sırada, her dinden ve milletten vatandaşın temsil edildiği Mebusan Meclisi iyice karışmış, çoğu millet bağımsızlık ister duruma gelmişti. İdari mekanizmanın işlemediğini gören padişah, anayasanın kendisine verdiği yetkiyle meclisi 1878'de süresiz olarak tatil etti. Böylece I. Meşrutiyet dönemi sona ermiş oldu.

Osmanlı-Rus savaşının sonucunda ağır şartlarla imzalanan Ayastefanos Antlaşması, Kıbrıs'ın İngiltere'ye üs olarak verilmesi karşılığında Berlin Antlaşması'yla değiştirildi. Bu tarihten sonra Abdülhamid kendi siyasetini oluşturdu. Devlet yönetimini hükümetin merkezi olan Bâbiâli'den yavaş yavaş Yıldız Sarayı'na kaydırды. Kendi kadrosunu, medyasını ve istihbarat birimini kurdu. Ekonomide son derece tutumlu bir politika izledi. Dış borçları tekrar yapılandırarak yeni yatırımlara kapı açtı. Batılı devletlerin her biriyle çok hassas bir denge politikası takip ederek, ülkesi üzerindeki emelleri engellemeye çalıştı. Bunun için Avrupa'da yeni bir güç olan Alman İmparatorluğu ile yakınlaştı. Bazı büyük projelerde bu devlete ayrıcalık vererek İngiltere ve Fransa'nın Ortadoğu planlarını bozdu. Dünya genelinde aktif bir İslam milleti siyaseti izleyerek Halifelik makamını etkin şekilde kullandı. Bu hareke-

tiyle de, Müslüman sömürgelere sahip olan emperyalist devletlere karşı manevi bir güç kazanmış oldu. Orta Asya Türkleriyle de yakın ilişkilerini devam ettiren padişah, uzak doğu ülkelerinde okullar açtırdı.

Ülke içinde de birçok yeniliğe imza atan Sultan II. Abdülhamid, modern mektepler, üniversiteler, müzeler, hastaneler, bankalar açtı; ulaşım ve teknolojiye yeni projeleri hayata geçirdi. İstanbul'u kutsal topraklarla birleştiren Hicaz Demiryolunu yaptırdı. Ancak meşrutiyet rejiminin tekrar gelmesini isteyen bazı memur ve subaylar, yurt içi ve yurt dışından farklı çıkar gruplarıyla bir araya gelerek, padişahı II. Meşrutiyet'i ilan etmeye zorladılar. Yeni rejim 23 Temmuz 1908'de ilan edilmesine rağmen padişahı tamamen saf dışı bırakamayanlar, 31 Mart Vakası olarak anılan isyan sebebiyle 1909'da II. Abdülhamid'i tahttan indirdiler ve Selanik'e sürgüne gönderdiler. Son yıllarını Beylerbeyi Sarayı'nda geçiren II. Abdülhamid, I. Dünya Savaşı'nın sonunu görmeden 1918 tarihinde vefat etti.

Saltanatının başındaki Osmanlı-Rus Savaşı ve 1897'de galibiyetle neticelenen Yunan Harbi haricinde bir savaş yaşanmayan 33 yıllık bu dönemde Osmanlı Devleti, Sultan II. Abdülhamid'in dirayetli ve zeki yönetimi sayesinde ayakta kalmayı başaramıştı. O tahttan indirildikten on yıl sonra devletin büyük bir kısmının parçalanması, hangi zor şartlarda devleti idare ettiğini göstermektedir. Sultan II. Abdülhamid'i otoriter ve baskıcı olmakla suç-

layan İttihat ve Terakki mensupları, daha sonra onun hakkında mersiyeler yazmışlardır. Bu mersiyelerden en meşhuru Rıza Tevfik Bölükbaşı'nın yazdığı şiidir:

Tarihler ismini andığı zaman,
Sana hak verecek, ey koca Sultan;
Bizdik utanmadan iftara atan,
Asrın en siyâsi padişahına
Dîvâne sen değil, meğer bizmişiz,
Bir çürük ipliğe hülyâ dizmişiz.
Sade deli değil, edepsizmişiz.
Tükürdük atalar kıblegâhına

Marangozlukta, demircilikte, yüzmede, kılıç ve tabanca kullanmada fevkalade usta olan II. Abdülhamid, devlet işlerine son derece bağlı, düzenli ve dindar bir yaşayışa sahipti. 1905 yılında Ermenilerce bombalı suikasta uğramasına rağmen soğukkanlılığını kaybetmeyecek kadar sakin. Ancak seleflerinin başlarına gelenlerden ötürü özellikle iç politikada vehimli idi. Buna rağmen kan dökülmesini hayatta sevmezdi. Yeni Türkiye'nin kurucuları onun kurduğu okullarda yetişmişlerdir.

Bu sayıda inceleyeceğimiz belgeler de, aslında 1859 yılında Abdülmecid döneminde açılan, ancak yüksekokul (Mekteb-i Mülkiye-i Şahane) statüsüne Sultan Abdülhamid zamanında kavuşan Mekteb-i Mülkiye ile ilgilidir (17 Aralık 1894). Vesikalarda mektebin öğrencileri hakkında tutulan istatistiklerden ve o dönem okullarındaki gelişmelerden bahsedilmekte, son zamanlarda eğitim ahlak ve seviyesinin arttığı ve verilen cezalarda düşüşler yaşandığı zikredilmektedir.



MEKTEBLERDE DÜZEN VE MUVAFFAKİYETİN ARTTIĞINA DAİR BELGE



BELGELERİN ÖZETİ

Mekteb-i Mülkiye'de okuyan talebeler için tutulan istatistiklerde geçmiş yıllara nazaran alınan kayıt silme ve açık uyarı cezalarının da hatırı sayılır düşüşler yaşandığı ve diğer okullarda olduğu gibi burada da ders notlarında, terbiye ve güzel ahlakta iyileşmeler görüldüğü beyanıyla; ekte mezkûr okula ait istatistikin sunulduğuna dair Maârif-i Umûmiye Nezareti'nden Mabeyn-i Hümayûn Başkitâbeti'ne gönderilen tezkiye müsveddesi ve sureti.

1. مابہ صوبہ معلومہ بابہ کتابت جدیدہ
Celilesine Başkitâbet-i Mülûkâne Hümâyûn-i Mâbeyn-i
2. رتیبہ تدریس حقیقہ صحتہ صحتہ صحتہ
tanzim-i ve nevâkısı ikmâl-i mekâtibin hilâfet-penâhîde hazret-i terakkîyât-vâye-i Sâye-i
3. امور ادارہ و تدریس حقیقہ صحتہ صحتہ صحتہ
semeresi ihtimâm ve mesâ'î olagelen masrûf husûsuna tedrîsâtı ve idâre umûr-ı
4. امور رتیبہ استحصا ایہ بدو تدریس حقیقہ صحتہ صحتہ صحتہ
görülen umûmîlerde imtîhân-ı hasene netâyic-i idilen istihsâl olarak
5. رتیبہ تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس
Mülkiye-i Mekteb-i def'a bu gibi olduğu itmekde şükran uyûn-ı tenvir-i ile terakkîyât
6. تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس
nazaran cedveline istatistik meşrûh zîri virilen müdîriye-tinden Şâhâne
7. تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس
olduğu itmekde terakkî güne günden dahi ahlâkça hüsn-i ve terbiye talebenin
8. تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس
senede olan cezâsı ağır en mektebin üzere olmak müsbî bu ve
9. تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس
yırım yüzde nihâyetinde dersiyesi sene-i sekiz üç yüz cezâsı kayd terkîn-i
10. تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس
derecesinde yirmi yüzde kezâ dahi cezâsı alenî tekdîr-i ve
11. تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس
cezâlarda da diğer idüb tenezzül râddesine iki on yüzde iken
12. تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس
ise bu ve anlaşılmış görüldüğü tenezzül bir derecesinde iki kırk yüzde
13. تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس
istihsâl-i terakkîyâtın bulunan mültezem ma'nevî ve mâddî mekâtibde bi'l-umûn
14. تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس
muvaaffakiyyât-ı mahzâ olarak neticesi mesâ'î olan masrûf esbâbına
15. تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس
hilâfet-penâhî cenâb-ı cihân-kıymet-i himâyet-i ve pâdişâhî hazret-i celîle-i
16. تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس
istatistikin mezkûr üzere buyurulmak âlî manzûr-ı olmakla bulunmuş bâhiresinden âsâr-ı
17. تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس
keyfiyete arz-ı mahmi-detle ve şükr lisân-ı ve müsâra'at takdîmine ve arz melfûfen
18. تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس
ol bâbda, buyuruldukda âlî ilm-i muhât-ı kılındığı mücâseret

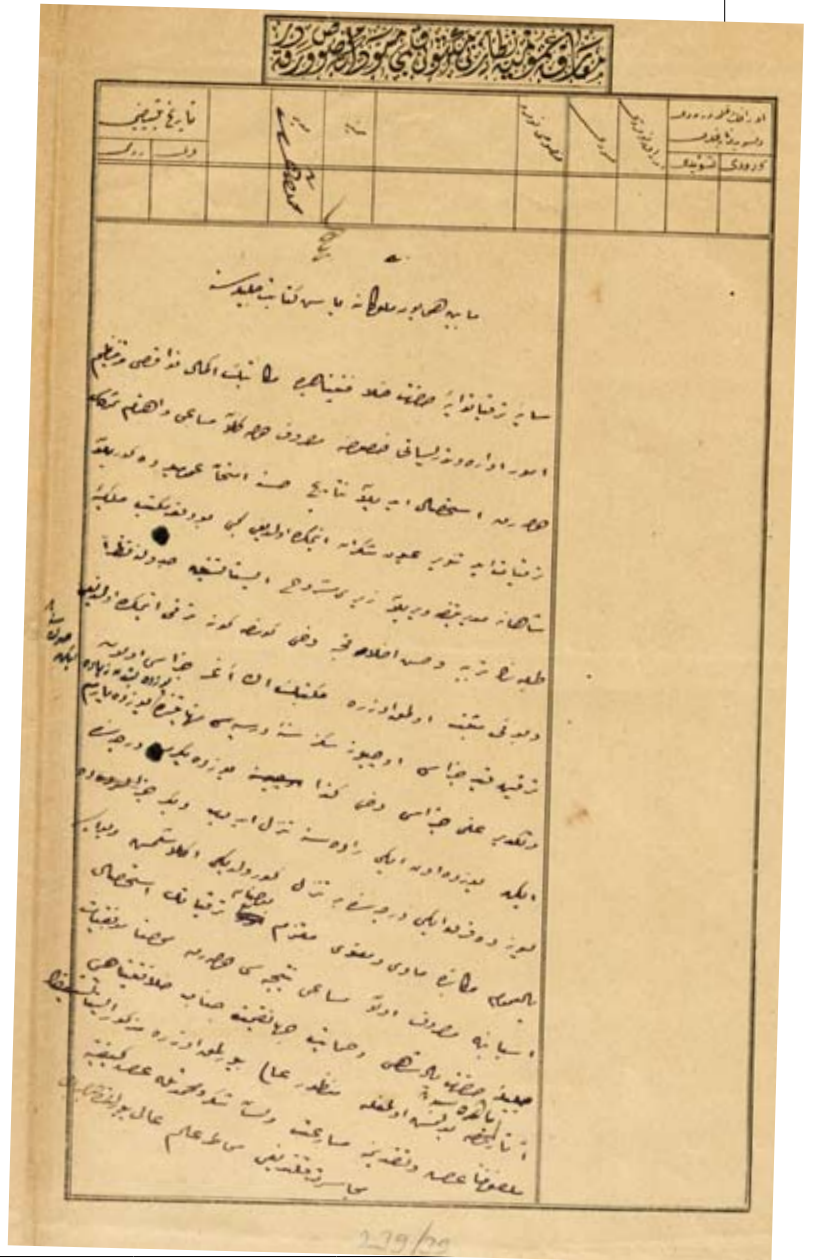


BELGENİN TRANSKRİPSİYONU

Ma'ârif-ı Umûmiye Nezâreti Mektûbî Kalemi Müsevvedâtına Mahsûs Varakadır

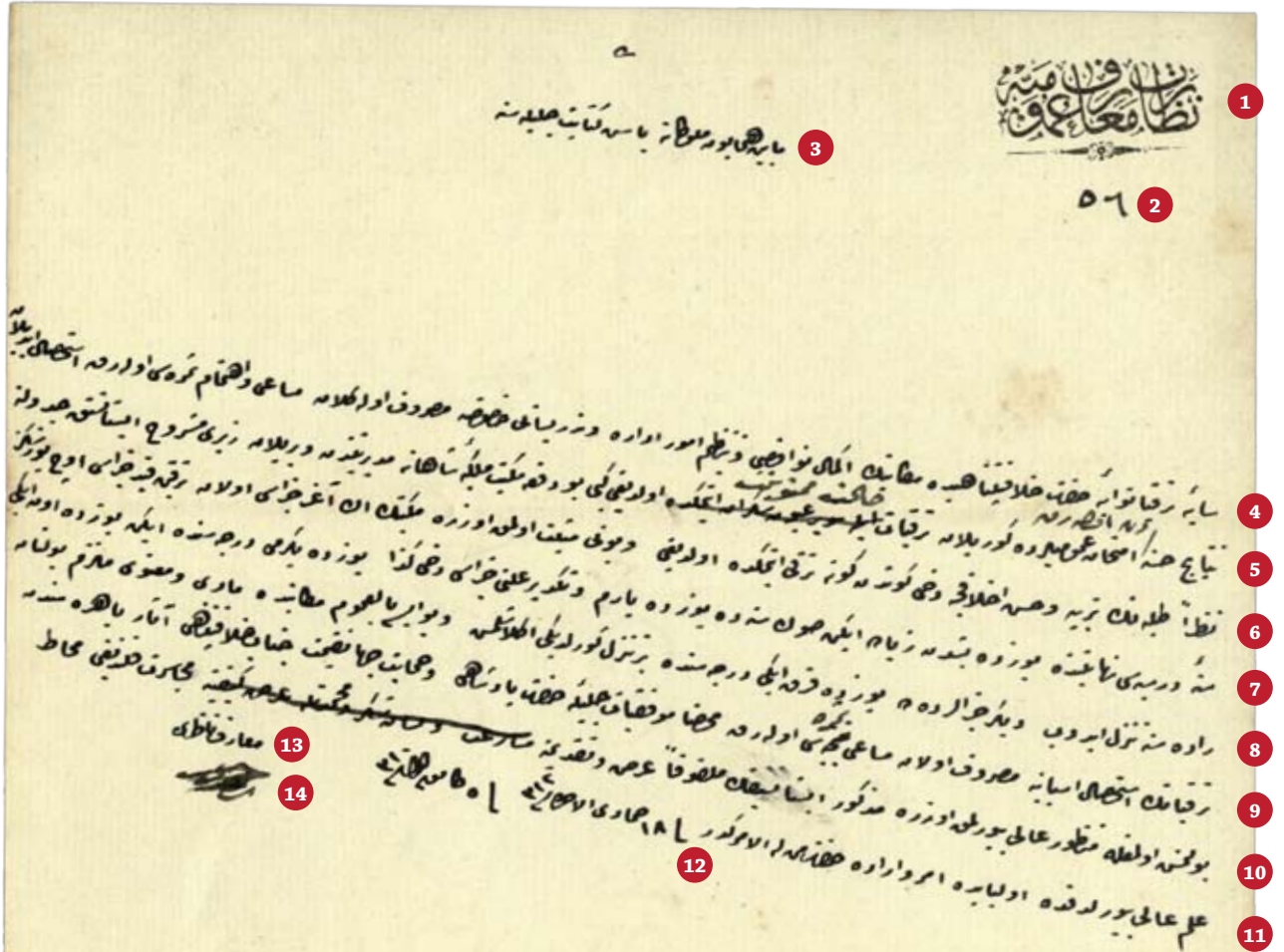
Tarih-i tebyizi		Müdîr	Mümeyyiz	Husûsî numero	Müsevvidi	Evrâk numerosu	Evrâkın kaleme vürûdu ve tesvidi tarihleri	
Rûmî	Arabî						Tesvîdi	Vürûdu
		Bende Tahir						

(1) Mâbeyn-i Hümâyûn-ı Mülûkâne Başkî-tâbet-i Celîlesine (2) Sâye-i terakkiyât-vâye-i hazret-i hilâfet-penâhîde mekâtibin ikmâl-i nevâkısı ve tanzîm-i (3) umûr-ı idâre ve tedrîsâtı husûsuna masrûf olagelen mesâ'î ve ihtimâm semeresi (4) olarak istihsâl idilen netâyic-i hasene imtîhân-ı umûmîlerde görülen (5) terakkiyât ile tenvîr-i uyûn-ı şükrân itmekde olduğu gibi bu def'a Mekteb-i Mülkiye-i (6) Şâhâne müdiriyyetinden virilen zîri meşrûh istatistik cedveline nazaran (7) talebenin terbiye ve hüsn-i ahlâkça dahi günden güne terakki itmekde olduğu (8) ve bunu müsbî olmak üzere mektebin en ağır cezâsı olan (9) terkîn-i kayd cezâsı üç yüz sekiz sene-i der-siyesi nihâyetinde yüzde beşden ziyâde iken son senede yüzde yarım (10) ve tekdîr-i alenî cezâsı dahi kezâ yüzde yirmi derecesinde (11) iken yüzde on iki râddesine tenezzül idûb diğer cezâlarda da (12) yüzde kırk iki derecesinde bir tenezzül görüldüğü anlaşılmış ve bu ise (13) bi'l-umûm mekâtibde mâddî ve ma'nevî mültezem bulunan terakkiyâtın istihsâl-i (14) esbâbına masrûf olan mesâ'î neticesi olarak mahzâ muvaffakiyyât-ı (15) celîle-i hazret-i pâdişâhî ve himâyet-i cihân-kıymet-i cenâb-ı hilâfet-penâhî (16) âsâr-ı bâhiresinden bulunmuş olmakla manzûr-ı âlî buyurulmak üzere mezkûr istatistik (17) melfûfen arz ve takdîmine müsâra'at ve lisân-ı şükr ve mahmi-detle arz-ı keyfiyete (18) mücâseret kılındığı muhât-ı ilm-i âlî buyuruldukda ol bâbda.





MEKTEBLERDE DÜZEN VE MUVAFFAKİYETİN ARTTIĞINA DAİR BELGE SURETİ



BELGENİN TRANSKRİPSİYONU

(1) Nezâret-i Ma'ârif-i Umûmiye
(2) 56
(3) Mâbeyn-i Hümayûn-ı Mülûkâne Başkâtâbet-i Celîlesine (4) Sâye-i terakkiyât-vâye-i hazret-i hilâfet-penâhîde mekâtibin ikmâl-i nevâkısı ve tanzîm-i umûr-ı idâre ve tedrîsâtı husûsuna masrûf olagelen mesâî ve ihtimâm semeresi olarak istihsâl idilen (5) netâyic-i haseneden olarak imtihân-ı umûmîlerde görülen terakkiyât hâlet-i memnûniyet olduğu gibi bu def'a Mekteb-i Mülkiye-i Şâhâne müdiriyetinden virilen zîri meşrûh istatistik cedveline

(6) nazaran talebenin terbiye ve hüsn-i ahlâkça dahi günden güne terakki itmekde olduğu ve bunu müsbet olmak üzere mektebin en ağır cezâsı olan terkîn-i kayd cezâsı üç yüz sekiz (7) sene-i derisiyesi nihâyetinde yüzde beşden ziyâde iken son senede yüzde yarım ve tekdîr-i alenî cezâsı dahi kezâ yüzde yirmi derecesinde iken yüzde on iki (8) râddesine tenezzül idüb diğer cezâlarda da yüzde kırk iki derecesinde bir tenezzül görüldüğü anlaşılmış ve bu ise bi'l-umûm mekâtibde mâddî ve ma'nevî mültezem bulunan (9) terakkiyâtın

istihsâl-i esbâbına masrûf olan mesâî semeresi olarak mahzâ muvaffakiyyât-ı celîle-i hazret-i pâdişâhî ve himâyet-i cihân-kıymet-i cenâb-ı hilâfet-penâhî âsâr-ı bâhiresinden (10) bulunmuş olmakla manzûr-ı âli buyurulmak üzere mezkûr istatistiki melfûfen arz ve takdimine mücâseret kılındığı muhât-ı (11) ilm-i âlî buyuruldukda ol bâbda emr ü fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

(12) Fî 18 Cemâziye'l-âhire sene 312, fî 5 Kânûn-ı evvel sene 310
(13) Ma'ârif Nâzırı
(14) (İmza)



BELGEDE GEÇEN BAZI KELİMELERİN YAZILIŞ ŞEKİLLERİ

1. **Mülûkâne**

2. **hazret-i**

3. **ihtimâm**

4. **idilen**

4. Ara açık olduğu için iki kelime gibi anlaşılabilir.

5. Hata yapıldığında hatalı yerin üstünü çizmek, karalamak mümkün :)

6. Kalem veya yazandan kaynaklı olarak harfler bazen cılız, bazen ölçülerinden farklı çıkmış. Fakat okumaya mani mi, hayır!

7. Burada da kelimenin tamamen üzeri çizilmiş.

8. “Elif” harfini gördük. Fakat “Ye”, “Sin” ve “He” harfleri hakikaten acip düşmüş.

7. **ise**

8. **ise**

10. “Elif” harfinin bu birleşmiş hali her ne kadar Divani yazıda olsa da burada da yoğun kullanılıyor.

9. Şu kadicık yerde dört harf. Evet, Sizin de gördüğünüz gibi yine az dikkatle ve tabii ki noktalara dikkat ederek, zorlandığınız yerde ise, siyak-sibaka bakarak kelimeyi çözmek kolay en azından mümkün olacaktır.

11. Burada son harf “Kef” harfi. Tabi tamlama olduğu için “Nazal Nun” olarak okuyoruz.

10. **olarak**

12. Bu son taraflar kalıp ifadelerden oluştuğunu biliyoruz. Resmi bir kere öğrenirseniz, az dikkatle hiç zorlanmadan okuyabilirsiniz. Dikkat lazım, çünkü farklı kalıp da gelebilir.

11. **istatistikin**

12. **buyuruldukdaki bâbda.**

1. “Kef” ve “Elif” harfi birleşimini görüyorsunuz.

2. Sonda “Re” ve “Te” harflerinin de birleşmesiyle “Hazret” kelimesi tam bir bütün olmuş. Görsel hafızaya alarak bundan sonra her belgede rahatlıkla okuyabilirsiniz, sadece görmekle..

3. Aradaki “Te”, “Mim” ve “Elif” harflerini neredeyse fark edemiyorduk. Bu durumlarda noktalar ve hafif dış çıkıntıları bize kolaylık sağlayacaktır.

5. **talebenin**

6. **ahlâkça**



BELGELERDE GEÇEN KELİMELER

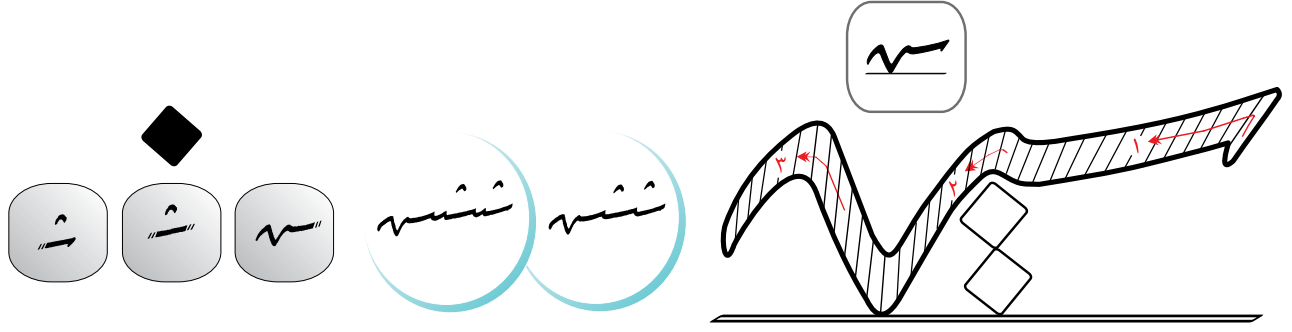
Âsâr-ı bâhire: Apaçık eserler
Himâyet-i cihân-kıymet-i cenâb-ı hilâfet-penâhi: Hilafetin sığınağı olan padişahın çok kıymetli himayesi
İstihsâl: Elde etmek
Mahmidet: Övmek
Masrûf: Sarf edilen
Melfûfen: Ek olarak
Muhât-ı ilm-i âli: Yüce ilim tarafından kuşatılmış olan
Mücâseret: Cesaret göstermek
Mültezem: Lüzumlu görülen
Müsâra’at: Acele bir işe girişmek
Müsbit: İsbat eden
Müsevvedât: Karalanmış yazılar, müsveddeler
Netâyic: Neticeler
Nevâkis: Noksanlar
Râdde: Derece, rütbe, civar
Tekdîr-i alenî: Açık uyarı
Tenvîr-i uyûn-ı şükrân: İyilik bilen gözleri aydınlatmak
Terakkiyât-vâye: Nasibi terakki olan
Terkîn-i kayd: Kaydın silinmesi
Zîr: Aşağı, alt



HÜSN-İ HAT ÇALIŞMALARI

MESUD HIZARCI hizarcizade@gmail.com

- Bu sayımızda öğrendiğimiz harflerden “” (Şin)’in diğer harflerle birlikte nasıl yazılacağını göreceğiz. Harfleri yazarken, daha önce öğrendiğimiz başlama ve bitiş şekillerini unutmayalım.



Şa Şb Şc Şd Şe Şf Şg Şh Şı Şj Şk Şl Şm Şn Şo Şp Şq Şr Şs Şt Şu Şv Şw Şx Şy Şz

Şa Şb Şc Şd Şe Şf Şg Şh Şı Şj Şk Şl Şm Şn Şo Şp Şq Şr Şs Şt Şu Şv Şw Şx Şy Şz

Şa Şb Şc Şd Şe Şf Şg Şh Şı Şj Şk Şl Şm Şn Şo Şp Şq Şr Şs Şt Şu Şv Şw Şx Şy Şz

Şa Şb Şc Şd Şe Şf Şg Şh Şı Şj Şk Şl Şm Şn Şo Şp Şq Şr Şs Şt Şu Şv Şw Şx Şy Şz

Şa Şb Şc Şd Şe Şf Şg Şh Şı Şj Şk Şl Şm Şn Şo Şp Şq Şr Şs Şt Şu Şv Şw Şx Şy Şz

Şa Şb Şc Şd Şe Şf Şg Şh Şı Şj Şk Şl Şm Şn Şo Şp Şq Şr Şs Şt Şu Şv Şw Şx Şy Şz

Şa Şb Şc Şd Şe Şf Şg Şh Şı Şj Şk Şl Şm Şn Şo Şp Şq Şr Şs Şt Şu Şv Şw Şx Şy Şz

OSMANLICA YAZABİLİYORUM

[illegible]osmanlicadergi.com • Osmanlica ۳۱



FÂTİMA HANIMIN MEZAR TAŞI



آه من الموت

Âh mine'l-mevt

طاعت ایت مولایه یا هو

Tâat et Mevlâya yâ hû

اصلی یوقدر عالمک

Aslı yoktur âlemin

جام موتی نوش ایدر

Câm-ı mevti nûş eder

زیروح اولان بی اشتباه

Zîrûh olan bî iştibâh

یگر می بش یاشنده ترک

Yirmi beş yaşında terk-i

دغدغه عالم فنا ایدن

Dağdağa-i âlem-i fenâ eden

کته بدن صادق افندیڭ زوجه سی

Ketebeden Sâdık Efendi'nin zevcesi

فاطمه خانم بنت آیدوسلی الحاج

Fâtıma Hanım bint Aydoslu el-Hâc

ابراهیمک روحنه فاتحه

İbrahim'in rûhuna fâtiha

فی ۲ شaban سنه ۱۲۹۰

Fi 2 Şaban sene 1290



KELİMELER

Câm-ı mevt: Ölüm şarabı

Nûş etmek: İçmek

Zîrûh: Canlı, diri

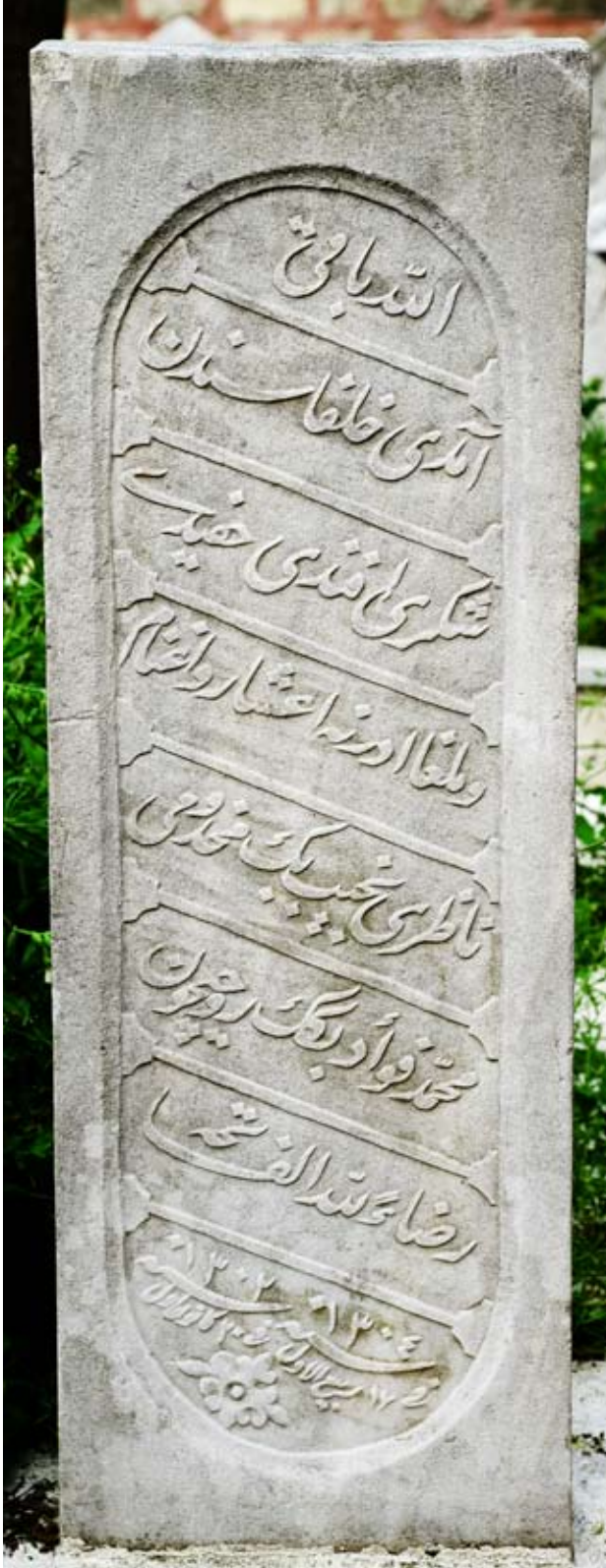
Bî-iştibâh: Şüphesiz

Âlem-i fenâ: Geçici âlem, dünya

Ketebe: Kâtipler



MUHAMMED FUAD BEY'İN MEZAR TAŞI



الله باقى Allah Bâkî
آمدی خلفاسندن Amedi hulefâsından
شکری افندی حفیدی Şükrü Efendi hafidi
و ملغا ادرنه اعشار و اغنام Ve mülgâ Edirne a'sâr ve aġnâm
ناظرى نجيب بك مخدومى Nâzırı Necib Bey mahdûmu
محمد فؤاد بگك روحیچون Muhammed Fuad Bey'in rûhîyçün
رضاء لله الفاتحه Rızaen lillahi'l-Fâtiha
فی ۱۷ رابع الاول سنه ۱۳۰۴ Fî 17 Rebiülevvel sene 1304
فی ۲۰ کانون اول سنه ۱۳۰۲ Fî 20 kânunuevvel sene 1302



KELİMELER

Amedi: Sarayla Babıali arasındaki yazışmaları yürütmekle görevli daire ve bu dairenin âmedci de denen âmiri

Hulefâ: Eskiden resmî dairelerde çalışan kâtipler

Mülgâ: Kaldırılmış, feshedilmiş, lağv olunmuş

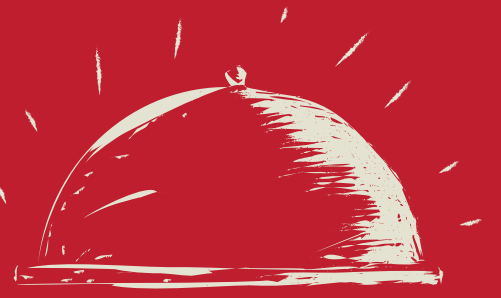
A'sâr: Öşürler, toprak mahsullerinden hazine giderleri için onda bir nispetinde alınan vergiler

Aġnâm: Eskiden koyun, keçi, deve, manda gibi hayvanlardan alınan vergi, sayım vergisi

Mahdûm: Erkek evlât, oğul

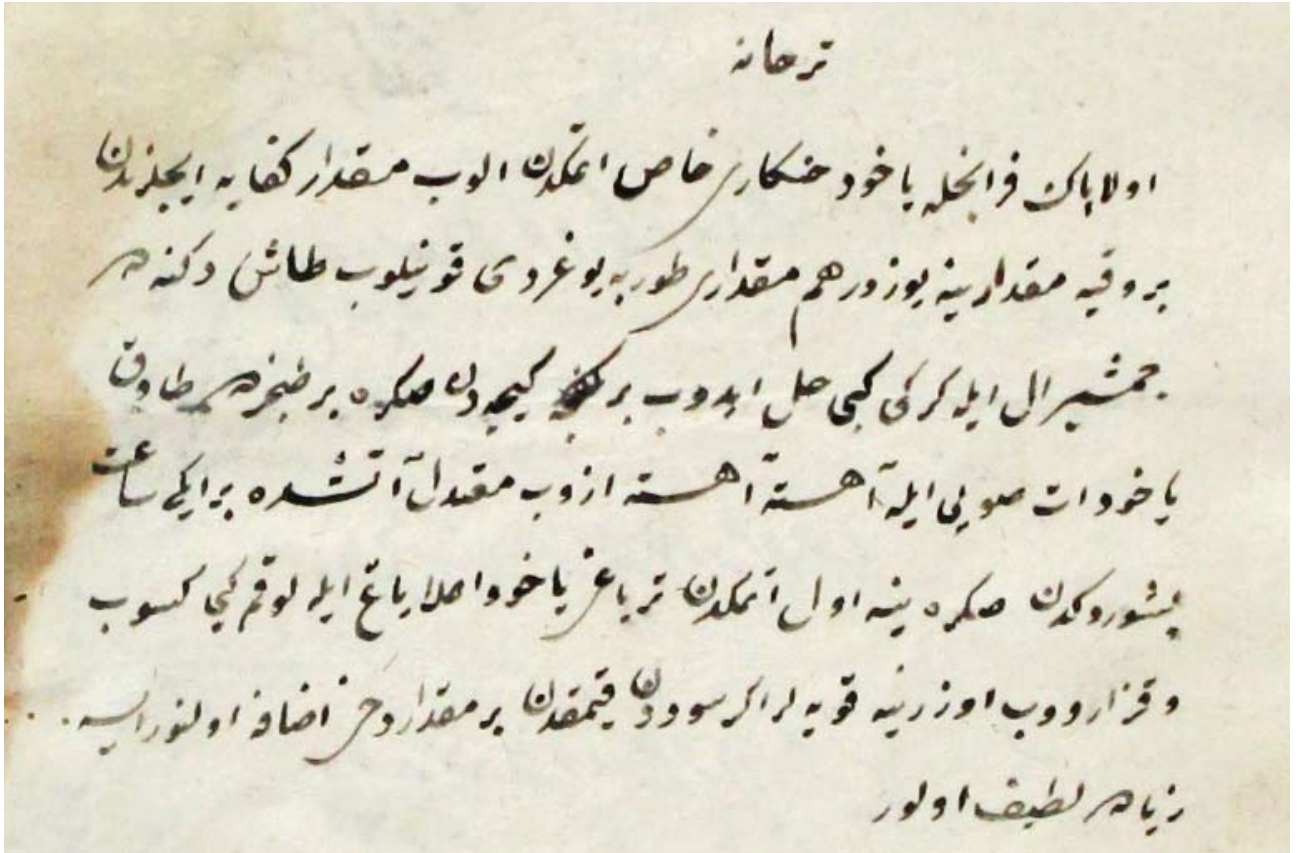


عثمانیہ یک تہ فیری



Osmanlıdan Yemek Tarifleri

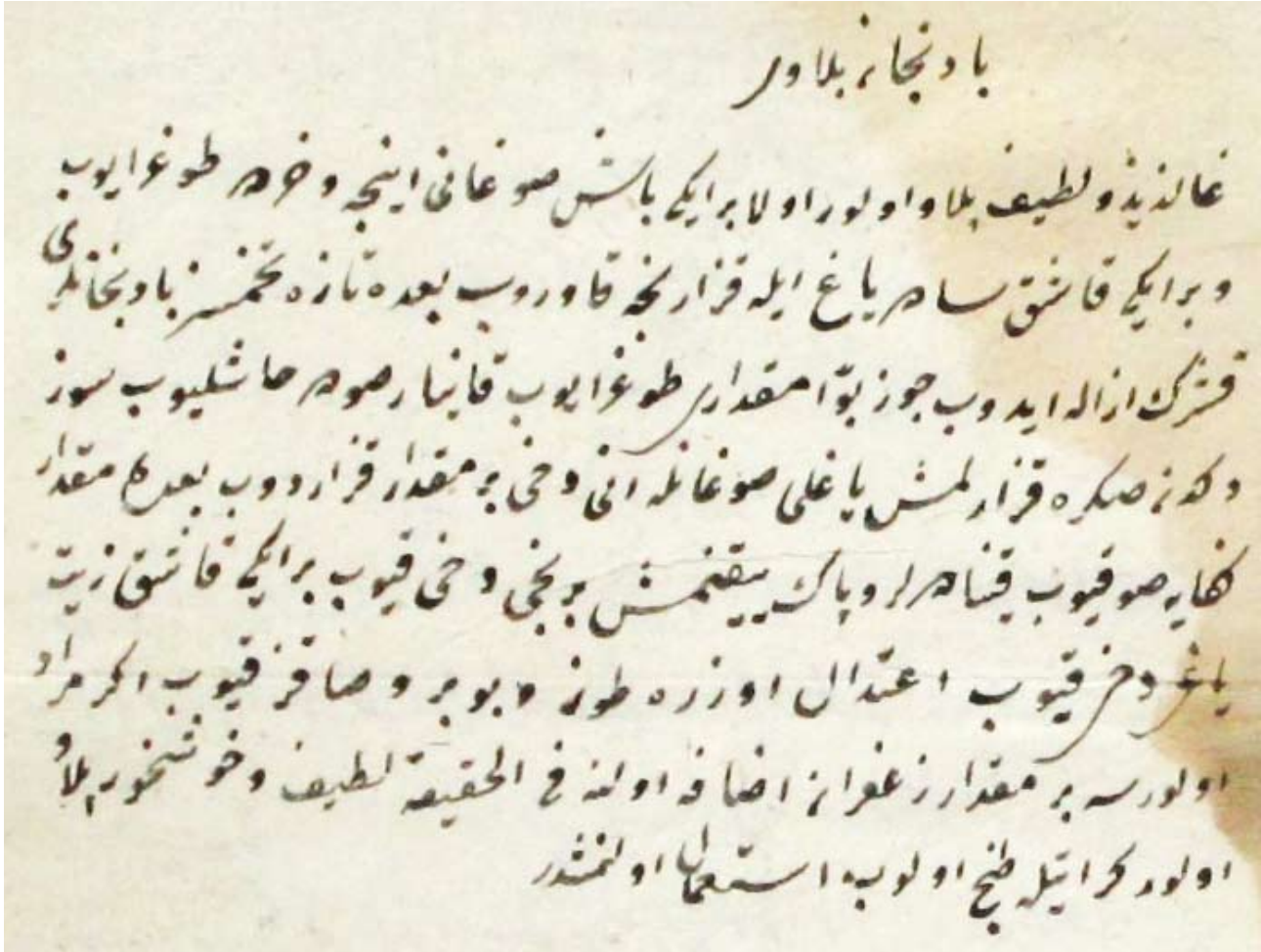
Tarhana



Evvela françala yahut hünkârî has ekmekten alıp miktar-ı kifaye içlerinden bir **vukıyye** (1280 gram) miktarına yüz **dirhem** (3,207 gramlık ağırlık ölçüsüdür. 100 dirhem 320,7 gram gelmektedir.) miktarı torba yoğurdu konulup taş tekne de çimşir el ile gereği gibi halledip bir geceden sonra bir tencerede tavuk et suyu ile aheste aheste ezip mutedil ateşte bir iki saat pişirdikten sonra yine ol ekmekten tereyağı yahut a'lâ yağ ile lokum gibi kesip ve kızartıp üzerine koyalar. Eğer süttten kaymaktan bir miktar dahi izafe olunur ise ziyade latif olur.



Patlıcan Pilavı



Gayet leziz ve latif pilav olur. Evvela bir iki baş soğanı ince ve hurde doğrayıp ve bir iki kaşık sade yağ ile kızarınca kavurup badehu taze tohumuz patlıcanları kışrın izale edip **ceviz-i bevvâ** (Fındıkla ceviz arasındaki irilikte olan tropikal yemiş) miktarı doğrayıp kaynar suda haşlayıp süzdükten sonra kızarılmış yağlı soğanla onu dahi bir miktar kızartıp badehu miktar-ı kifaye su koyup kaynatılar ve pak yıkanmış pirinci dahi koyup bir iki kaşık zeyt yağı dahi koyup itidal üzere tuz ve biber ve sakız koyup eğer murad olur ise bir miktar safran izafe oluna. Filhakika latif ve **hoşhor** (Tatlı, lezzetli) pilav olur. Kerrâtıyla tabh olup istimal olunmuştur.



KELİMELELER

Hurde: Ufak, küçük / **Badehu:** Ondan sonra, daha sonra / **Miktar-ı kifaye:** Yeteri miktar / **Zeyt:** Zeytin yağı / **Filhakika:** Gerçekten, hakikatte, doğrusu / **Kerrât:** Kereler, defalar, kezler / **Tabh:** Pişirme, pişirilme / **Francala:** Has undan yapılan beyaz, yumuşak ekmek, has ekmek / **Çimşir:** Aslı şimşir olup, bu bitkinin koyuca sarı renkteki sert kerestesi / **İzafe:** Ekleme, katma, ilâve etme

تاریخدان نوطلر

TARİHTEN NOTLAR

Çizen: Ahmet Çakıl



تقی الدین / TAKİYÜDDİN

۱۵۲۱'ده شامده دنیایه کلمشدر. ریحات الروح اسملی اثرک
صوکنده ویردیگی شجره سنده افاده ایتدیگی اوزره ۸نجی یوز
ییلده سوریه یه یرلشمش بر ترک عائله سنه منسوبدر.

دوننک ال بیوک آصرونوم و ماتماتیکجیلرندندر. تریغونومتريک
فونکسیونلرک کسرلرینی، ایلک دفعه اوندهلق کسرلرله
کوسترمش و برر درجهلک فاصله لرله ۱ درجه دن ۹۰ درجه یه
قدر حسابلامش سینوس و طانژانت طابولری حاضرلامشدر.
تقی الدین تریغونومتريک حسابلامه لرده جدولر یا ده ربع،

1521'de Şam'da dünyaya gelmiştir. Reyhanetü'r-Ruh isimli eserin sonunda verdiği şeceresinde ifade ettiği üzere 8. yüzyılda Suriye'ye yerleşmiş bir Türk ailesine mensuptur.

Döneminin en büyük astronom ve matematikçilerindendir. Trigonometrik fonksiyonların kesirlerini, ilk defa ondalık kesirlerle göstermiş ve birer derecelik fasılalarla 1 dereceden 90 dereceye kadar hesaplanmış sinüs ve tanjant tabloları hazırlamıştır. Takîyüddîn trigonometrik hesaplamalarda cetveller ya da rub, yani

يعنى “تریغونومتريک چار يککک” دینیلن بسیط بر آلت قوللانمشدر.

صوقوللی محمد پاشا و خواجه سعدالدین افندینک دستکلرینی آلوب، زمانک سلطانی ۳نجی مراده باش اورارق بر رصدخانه (کوزلم آوی) قورمق ایچون کرکلی اذنی آلمشدر. طویخانه صیرتلرنده قورولان استانبول رصدخانه سی، ۱۵۷۵-۱۵۸۰ ییلری آراسنده فعالیت کوسترمشدر. بورادن ۱۵۷۷ ییلی رمضان آینده بر قویروقلی ییلدیژک کوزلملندیگی و بو کوک حادثه سنک استانبولده چوق ایلکی چکدیگی بیلنمکدهدر.



ŞERAFEDDİN SABUNCUOĞLU / شرف الدین صابونچی اوغلی

فاتح دورینک مشهور دوقتور و جراحلرننددر. آماسیهده طوغان شرف الدین صابونچی اوغلنک اصل آدی شرف الدین بن علی بن الحاج الیاسدر.

۱۷ یاشلرنده طب علمی اوگرئمیه باشلار. آماسیه دار الشفاسنده برهان الدین احمددن طب درسلی آیر. اجازت آلدقن صوگره ۱۴ سنه دوقتورلق یاپار. دوقتورلق و جراحلقده کی اوکی بتون آناتولویه یایلیر. علم و آراشدیرمه آلاننده ده دورینک اک اوگده کلن دوقتوری اولور. بر جراحی کتابی یازان ایرانلی دوقتور غیاث محمد اسفخانی ده اونک طلبه لری آراسندهدر.

صابونچی اوغلی، دها ۱۵نجی یوز ییلده یکن حیوان دگیلرینه کیریشدی و دگیسل فیزیولوژییه اوگجیلک ایتدی. خوروز اوزرنده یاپدیگی و مجربنامه اسملی اثرنده آگلاتدیگی دگی بونلرک اک اونیملیلرننددر. فیزیولوژینک اوگجیلرندن اولان صابونچی اوغلی، بیلان زهرینک جانلی اورغانیزمه اوزرنده تأثیرینی اینجه له مش، پانزهر بولمه یه چالیشمشدر. اویسه باتی، آرادن درت یوز ییل قدر کچدکن صوگره بو تیپ چالیشمه لره کیره بیلمشدر.

“trigonometrik çeyreklik” denilen basit bir alet kullanmıştır.

Sokullu Mehmed Paşa ve Hoca Sadettin Efendi'nin desteklerini alıp, zamanın sultanı 3. Murat'a başvurarak bir rasathanne (gözlemevi) kurmak için gerekli izni almıştır. Tophane sırtlarında kurulan İstanbul Rasathanesi, 1575-1580 yılları arasında faaliyet göstermiştir. Buradan 1577 yılı Ramazan ayında bir kuyruklu yıldızın gözlemlendiği ve bu gök hadiselerinin İstanbul'da çok ilgi çektiği bilinmektedir.



Fatih devrinin meşhur doktor ve cerrahlarından. Amasya'da doğan Şerafeddin Sabuncuoğlu'nun asıl ismi Şerafeddin bin Ali bin Elhac İlyas'tır.

17 yaşlarında tıp ilmi öğrenmeye başlar. Amasya Darüşşifasında Burhaneddin Ahmed'den tıp dersleri alır. İcazet aldıktan sonra 14 sene doktorluk yapar. Doktorluk ve cerrahlıktaki ünü bütün Anadolu'ya yayılır. İlim ve araştırma alanında da devrinin en önde gelen doktoru olur. Bir cerrahi kitabı yazan İranlı doktor Gıyas Mehmed İsfahani de onun talebeleri arasındadır.

Sabuncuoğlu, daha 15. yüzyıldayken hayvan deneylerine girişti ve deneysel fizyolojiye öncülük etti. Horoz üzerinde yaptığı ve Mürcebrename isimli eserinde anlattığı deneyi bunların en önemlilerindendir. Fizyolojinin öncülerinden olan Sabuncuoğlu, yılan zehrinin canlı organizma üzerinde tesirini incelemiş, panzehir bulmaya çalışmıştır. Oysa Batı, aradan dört yüz yıl kadar geçtikten sonra bu tip çalışmalara girebilmiştir.

 İBRAHİM MÜTEFERRİKA / ابراهيم متفرقه

۱۶۷۴ ییلنده مجارستانڭ قولوزوار شهرنده طوغمشدر. ۱۶۹۲ ییلنده ایکنجی ویانه قوشاتمه سندن صوگره کی صواشلرده عثمانلیلره اسیر دوشدی. اسیر اولارق استانبوله کتیریلدی و بوراده مسلمان اولدی، عثمانلی دولتنگ قانون و یوگتملرینی قیصه سورده ده اوگرنه رک خیزله یوکسلدی و متفرقهلق یایدی. متفرقه، سرایده پادشاه ویا وزیرلرڭ ایشلرینه باقان و امرلرینی ایلگیلیلره دویورمه کوروینی یوروتن خدمه دیمکدر.

۱۷۱۵ ییلنده آوستورییه دوزنلنن سفر صیره سنده، خبرلشمه قونوسنده دولته خدمت ایتمشدر. ابراهیم متفرقه، لاتینجه، مجارجه، عربجه و فارسجه بيلمکدهیدی. بو سببله همن هر قونوده کندیسندن استفاده ایديلمشدر.

غير مسلملرڭ داها اوڭجه آچمش اولدقلى مطبعه لر اولقله برلکده، ابراهيم متفرقه نڭ مطبعه سی، تاریخده کی ایلک مسلمان ترک مطبعه سیدر. ابراهیم متفرقه قوردیغی بو مطبعه ده طویلام ۱۷ آیری کتاب باصمشدر.



1674 yılında Macaristan'ın Kolojvar şehrinde doğmuştur. 1692 yılında İkinci Viyana Kuşatmasından sonraki

savaşlarda Osmanlılara esir düştü. Esir olarak İstanbul'a getirildi ve burada Müslüman oldu, Osmanlı Devleti'nin kanun ve yönetmelerini kısa sürede öğrenerek hızla yükseldi ve müteferrikalık yaptı. Muteferrika, sarayda padişah veya vezirlerin işlerine bakan ve emirlerini ilgililere duyurma görevini yürüten hademe demektir.

1715 yılında Avusturya'ya düzenlenen sefer sırasında, haberleşme konusunda devlete hizmet etmiştir. İbrahim Muteferrika, Latince, Macarca, Arapça ve Farsça bilmekteydi. Bu sebeple hemen her konuda kendisinden istifade edilmiştir.

Gayrimüslimlerin daha önce açmış oldukları matbaalar olmakla birlikte, İbrahim Muteferrika'nın matbaası, tarihteki ilk Müslüman Türk matbaasıdır. İbrahim Muteferrika kurduğu bu matbaada toplam 17 ayrı kitap basmıştır.

 AHMET CEVDET PAŞA / احمد جودت پاشا

۲۷ مارت ۱۸۲۲ تاریخنده دنیایه کلن احمد جودت پاشا، ترک دنیاسنڭ اونملى علم آدمی و دولت آدملرندن اولقله برلکده حقوقجی و صوسیولوج یوڭی ده بولونمقدهدر. کرچک اسمی احمددر، جودت ایسه مخلصیدر. عثمانلی دولتنگ صوڭ ییللرنده یتیشن اونملى دولت آدمی، حقوقجی و تاریخجیدر. چوق یوڭلی بر انسان اولارق هم علمده هم اجراده بولونمشدر.



27 Mart 1822 tarihinde dünyaya gelen Ahmet Cevdet Paşa, Türk dünyasının önemli ilim adamı ve devlet adamlarından olmakla birlikte hukukçu ve sosyolog yönü de bulunmaktadır. Gerçek adı Ahmet'tir, Cevdet ise mahlasıdır. Osmanlı

اسلام حقوقى آڭلامنده تمل اثر اولان مجله يي يازمىشدر. دولتك برچوق قولنده چاليشمش اولوب بونلر ۵ كره عدليه، ۳ كره اگيتيم، ۲ كره وقفلىر، ۱ كره ايچ ايشلىرى و ۱ كره ده تجارت و زراعت ناظرلغيدر. اونك زماننده حاضرلانا قانونلرك و قورولان قوروملرك چوغونلغنده قاتقيسى اولمىشدر.

عثمانلى تاريخنى قايساملى اولارق آڭلاتان ۱۲ جلدك تاريخ جودت اسملى اثرك صاحبيدر. بونكله برابر ۱۸۵۵-۱۸۶۵ تاريخلى آراسنده دولتك رسمى تاريخچيسى اولارق كورو اكمىشدر. او دونملرده دونمك سياسى اولايلىرى تذاكر جودت اسملى اثرنده قلمه اكمىشدر. آيريجه تركجه يازيلمىش ايلك ديل بيلگيسى كتابى اولان قواعد عثمانيه يي يازمىشدر.

Devleti'nin son yıllarında yetişen önemli devlet adamı, hukukçu ve tarihçidir. Çok yönlü bir insan olarak hem ilimde hem icrada bulunmuştur.

İslam hukuku anlamında temel eser olan Mecelle'yi yazmıştır. Devletin birçok kolunda çalışmış olup bunlar 5 kere adliye, 3 kere eğitim, 2 kere vakıflar, 1 kere içişleri ve 1 kere de ticaret ve ziraat nazırlığıdır. Onun zamanında hazırlanan kanunların ve kurulan kurumların çoğunluğunda katkısı olmuştur.

Osmanlı Tarihini kapsamlı olarak anlatan 12 ciltlik Tarih-i Cevdet isimli eserin sahibidir. Bununla beraber 1855-1865 tarihleri arasında devletin resmi tarihçisi olarak görev almıştır. O dönemlerde dönemin siyasi olaylarını Tezakir-i Cevdet isimli eserinde kaleme almıştır. Ayrıca Türkçe yazılmış ilk dil bilgisi kitabı olan Kavâid-i Osmaniye'yi yazmıştır.



BERGAMALI KADRI / برغمه‌لى قدرى

ميسرت العلوم اسملى تركجه ديل بيلگيسى كتابى ايله طانيان عثمانلى عالميدر. اثرينى استانبولده ۱۵۳۰ يىلنده قلمه آلمش و قانونى سلطان سليمانك صدر اعظمى داماد ابراهيم پاشايه تقديم ايتمىشدر.

تركلىره ترك ديلنى اوگرتك مقصديله قلمه آينان و تركجه ايلك غرامر كتابى اولان ميسرت العلوم، ايكى بولومدن ميدانه كلمكدهدر. برنجى بولومده صدر اعظم ابراهيم پاشا حقنده يازيلمىش بر قصيده ده ير آلىر.



Müessiretü'l-ulûm isimli Türkçe dil bilgisi kitabı ile tanınan Osmanlı âlimidir. Eserini İstanbul'da 1530 yılında kaleme almış ve Kanuni Sultan Süleyman'ın sadrazamı Damad İbrahim Paşa'ya takdim etmiştir. Türklere Türk dilini öğretmek maksadıyla kaleme alınan ve Türkçe ilk gramer kitabı olan Müessiretü'l-ulûm, iki bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölümde Sadrazam İbrahim Paşa hakkında yazılmış bir kaside de yer alır.

ÖDÜLLÜ BULMACA

Aşağıdaki metinde geçen kırmızı renkli kelimelerin okunuşlarını sırasına göre Latin harfli Türkçe ile yazınız. İşaretli yerlere gelen harfleri yine sırasına göre bir araya getirip anahtar cümleyi bulunuz. Son olarak bu cümleyi Osmanlı Türkçesi ile yazınız. Çıkan cümleyi mektup@osmanlicadergi.com posta adresine gönderiniz. Doğru cevabı gönderenler arasında yapılacak kur'a ile ilk beş takipçimize "Açıklamalı 40 Atasözü Kitabı" kitabı hediye edilecektir.



نیم دیزیم
ملوک و ملکارا و بالاعروف و نهی عن المنکر انماک زینة ذمت و بویابره مسک صاحب شریفین صلا الله علیه و سلم اخذ به عدم مطاوع عن
جیلندن اولغله دنیا و آخرته بویابره مسک صاحب شریفین صلا الله علیه و سلم اخذ به عدم مطاوع عن
ناس بنای اسلامدن اولون صوم و صیلا و بیاد ایتم اولوب بلکه بعضی جهنم عیننده زک صلاوة معاذ الله تعالی بیاح درجه
و آرمش اولغله اوقاف غمده جوامع و مسجد جامعده خلایق قابوب حکام و ضابطان دخی اهتم ایتموب و سلطین و سرت
جوامع و مسجد موقوف و اعظمه یقیندن مرام عوام ناس عفا بده و شروط اسلامی بیان و تعلیم انماک ایکن آتاردخی بو موقوف
دقت ایتموب حکایات سلفه نقل و وظیفه ریدن خارج سور رابط نیل جلس ایلمک لکندن و امامت و خطابت و نورانک و دور
جهندی جودید اوزره قانت قرآن کیم ایدرک قابوب ناس دقت و عبادت شوق و بیره جملک کسره بقیه اولحق لازم ددن ایکن
بونلره دخی دقت اولغوب هب س دین بیان و مؤمن مومهدی شرکندن فرق و غیبه دیل قیلمه اولون صلاوة معاذ الله حکما
مذکور اولوق درجه سنه یقلا شمشدر ایدرک هنبو غمده هب س دین بیان و مؤمن مومهدی شرکندن فرق و غیبه دیل قیلمه اولون صلاوة معاذ الله حکما
قوام ایتموب ایکن اوقاف غمده هب س دین بیان و مؤمن مومهدی شرکندن فرق و غیبه دیل قیلمه اولون صلاوة معاذ الله حکما
کندوب افاده و سند فیکیری انعام و بزرسان و بهار شو و س اصناف کتیر و همه اکیه غیبه ایدوب شو بلکه کافه قویینه
کتاب موقوف اولون صلاوة و فتی کلد کده هر کیمک بیاح شریف و آروپ جماعه دوأم ایکن ابره نادیا اولون جمعی قدر بیل و افاده
دکوش و هوشلرین الفا ایلمکون مومکد بویابره مسک صاحب شریفین صلا الله علیه و سلم اخذ به عدم مطاوع عن

1. 1 - - - - -
2. 2 - - - - - / - - - - -
3. 9 - - - - -
4. - - - - -
5. - - - - -
6. - - - - - / 3 - - - - -
7. 8 - - - - -
8. - - - - -
9. 7 - - - - - / - - - - -
10. - - - - -
11. - - - - -

12. - - - - - / - - - - -
13. 4 - - - - - / - - - - -
14. - - - - - / - - - - -
15. 6 - - - - - / - - - - -
16. - - - - - / 5 - - - - -

1 2 3 2 4 / 5 6 1 6 1
5 6 7 8 9 6 5 6 7

..... / /

İyilik Kur'ân'la Yayılsın

Osmanlı Türkçesi en kolay, en hızlı, en sağlam nasıl öğrenilir?

Kurslara devamlı katılıp,
derslerinize çalışın.

Hazırlıklar tamamlanıp
kurslar başlayacağı zaman
size haber verelim.

İmtihana girip
sertifikanızı da alın.



www.osmanlicaegitim.com
sitesinden ücretsiz ön kayıt yaptırın.

Artık Osmanlıca bir yazı gördüğünüzde
çekinmeden okuyabilirsiniz! Onünden
geçtiğiniz kitâbeyi, müzede gördüğünüz
Çanakkale'de yazılan mektubu, dedenize ait
kimlik kartını keyifle okumaya başlayın!

Osmanlı Türkçesi kursları
Millî Eğitim Bakanlığı,
Gençlik Spor Merkezleri ve
Hayrat Vakfı tarafından
organize edilmekte olup
sertifikalı ve tamamen
ücretsizdir.



Ayrıntılı bilgi: **www.osmanlicaegitim.com**

00 /hayratvakfi